

תדש   CHEŠVAN   תאש
KISLEV

ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Střední část opony z let 1590–1592 ze sbírek ŽM v Praze.
(K historickému přehledu na stranách 3 a 16.)

VOLBY DO ŽOP

V neděli **9. listopadu** se v pražské židovské obci koná volební shromáždění. Členové obce volí své kandidáty do reprezentace (24 členů) a revizní komise (5 členů) Židovské obce Praha a do Rady (18 členů) a revizní komise (2 členové) Federace židovských obcí v ČR. Prezence voličů bude probíhat od 8.30, zahájení voleb je v 9.00, ukončení téhož dne ve 13.00. Po této hodině už nebude možné volit. Veškeré informace a instrukce lze nalézt v brožuře, kterou členové ŽOP spolu s kandidátními listinami dostali doporučenou poštou na adresu svého bydliště. *žop*

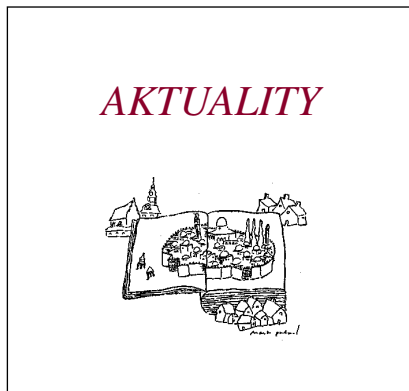
PŘIPOMÍNKA SEDMDESÁTÉHO VÝROČÍ KŘIŠTÁLOVÉ NOCI

Krnov: Slavnostní shromáždění k 70. výročí záchraně budovy synagogy v Krnově se koná v pondělí **10. listopadu** v 18 hodin v hlavním sále synagogy spolu s kulturním vystoupením pěveckého sboru Domino z Opavy.

Připomeňme, že Krnov patřil k výjimečným místům, kde sudetoněmečtí radní židovský majetek ochránili: během křišťálové noci nechali městští zastupitelé namísto synagogy vypálit obřadní síň na židovském hřbitově a fotografie spáleniště pak poslali do Berlína společně s hlášením o splnění úkolu. Trik spočíval v tom, že synagogu architekta Ernsta Latzela německy hovořící Krnované tajně přestavěli na tržišti. Krásná budova, na které narychlo odstraněné židovské symboly nahradil nápis Tržnice, unikla barbarským nacistickým rozkazům, které nařizovaly systematické zničení všeho židovského. Radním, který přesvědčil své kolegy o nutnosti zachránit synagogu, byl Franz Irblich.

Jeho syn Helmut Irblich je dnes už posledním žijícím přímým svědkem akce na záchranu synagogy. Po sedmdesáti letech se do synagogy vrátil, aby zde vzpomínal na události, které prožil jako osmiletý hoch. *Moje role odpovídala mému věku. Dostal jsem za úkol na kole vozit do synagogy horký čaj v pětilitrové bandasce pro skupinu asi deseti spolupracovníků, kteří tam odstraňovali židovské symboly. Čaj vařila maminka v našem bytě, jehož dnešní adresa je Blahoslavova 9. Na čerstvě nabilených stěnách synagogy ještě prosvítaly původní nápisy. Lavice byly narovnané při stěnách, protože uprostřed synagogy byly kovové koše, ve kterých hořel koks, aby stěny rychleji vyschly a aby kysličník uhličitý urychlil tvrdnutí vápna. Už zde byla připravena nová deska s velkým nápisem tržnice.* *(pk)*

Liberec: Židovská obec Liberec a Federace židovských obcí v ČR pořádají v neděli **9. listopadu** ve 14.00 slavnostní odhalení památníku obětím šoa v obřadní síni židovského hřbitova v Liberci (Ruprech-

tická ul.). Záštitu nad vzpomínkovou akcí převzali předseda Senátu Parlamentu ČR Přemysl Sobotka a primátor Statutárního města Liberec Jiří Kittner. Slavnostnímu otevření památníku je též věnováno představení opery Giuseppe Verdiho *Nabucco* v libereckém Divadle F. X. Šaldy. Koná se téhož dne od 17.30 a uvede je herec a spisovatel Arnošt Goldflam. Výročí křišťálové noci bude též věnována výstava v liberecké synagoze, nazvaná *Židé v boji a v odboji*.

Opava: Opavské zastupitelstvo dětí a mládeže a Středisko ekologické výchovy Areka (základní organizace Českého svazu ochránců přírody) zvou na Vzpomínku na vypálení opavské synagogy, která se uskuteční v neděli **9. listopadu** v 16 hodin ve Švédské kapli v Opavě-Kateřinkách.

Občanské sdružení Krnovská synagoga zve na dva pietní pořady. Vzpomínková akce *Osudy opavské synagogy* proběhne v pondělí **10. listopadu** ve 14 hodin v modlitebně Křesťanského sboru Opava na Čapkova ul. č. 7 (bývalý židovský obecní dům). Na přilehlém pozemku, kde stála synagoga, pak bude vytyčen její půdorys dřevěnými tyčemi. *am*

VZPOMÍNKA NA TRAGÉDIÍ LODI PATRIA

V neděli **23. listopadu** od 11.00 pořádá Židovská obec v Praze na Novém židovském hřbitově ve Strašnicích vzpomínku na příslušníky československé vojenské skupiny Patria. Přijďte s námi uctít památku členů této skupiny – těch, kteří padli na bojištích 2. světové války, kteří zahynuli při katastrofě lodi Patria v listopadu 1940, i těch, jimž se podařilo přežít. V organizačních záležitostech volejte laskavě slečnu Alžbětu Novákovou, tel. č. 224 800 803. *rab.*

KONFERENCE ŽIDÉ A MORAVA XV

Další ročník konference věnované historii Židů moravského regionu se koná dne **5. listopadu** od 9 hodin v Muzeu Kroměřížska. Její účastníci připomenou dějiny starší i moderní a významné osobnosti oblasti, mj. Moše Spitzera, sběratele moder-

ního umění, či architekta Maxe Spielmana. Bližší informace získáte na adrese pal-ka@muzeum-km.cz. *pa*

CENA CH. BRONFMANA 2009

Do **30. listopadu** je možné navrhnout kandidáty na Cenu Charlese Bronfmana, jež bude již po páté udělena jedinci nebo skupině lidí (mladších 50 let) židovského původu, kteří se významným způsobem zasloužili o zlepšení světa. V minulých letech cenu (100 000 USD) získal například Jay Feinberg, který založil registr kostní dřevě a inspiroval tisíce mladých lidí, aby svou dřevě darovali, či Amitaj Ziv, jehož metoda simulace lékařských protokolů omezila počet lékařských omylů na celém světě. Bližší informace získáte na www.thecharlesbronfmanprize.com. *td*

VÝCVIK RAFAEL INSTITUTU

Rafael Institut, výcvik a vzdělávání v prevenci a terapii psychotraumat, otevírá již podruhé skupinový výcvik v dynamické hlubinně orientované psychoterapii, akreditovaný Českou psychologickou společností ČLS JEP. Součástí výcviku je sebezkušenostní část (350 hodin skupinové práce), teoretické vzdělávání ve formě přednášek (200 hodin) a supervize (100 hodin). Výcvik je určen profesionálům (psychoterapeuti, lékaři, psychologové, pedagogové, duchovní, novináři v rizikových oblastech, sociologové, studenti, příslušníci všech humanitárních organizací ad.). Cena: 150 Kč za výcvikovou hodinu. Zahajujeme na podzim 2008. Další informace naleznete na www.rafaelinstitut.cz. *ra*

CENA FRANZE KAFKY

Mezinárodní literární Cenu Franze Kafky letos získává spisovatel Arnošt Lustig (nar. 1926). Porota jej vybrala z patnácti navržených kandidátů; stal se tak po Ivanu Klímovi druhým českým autorem, který ocenění získal. *fk*

Z OBSAHU:

Židovská obec v Praze 1989–2008 **3, 16**
Sidra, bohoslužby **4–5**
Nejstarší nenávisť – rozhovor s Pierrem-Andrém Taguieffem **6–7**
Před sedmdesátí lety **8–9**
Křišťálová noc v Sudetech – rozhovor s historikem Michalem Franklem **10–11**
O židovství Leonarda Cohena **12–13**
Čas srdce: Korespondence P. Celana a I. Bachmannové **14–15**
Zemřel Paul Newman **17**
Slavík u Zdi nářků ... další události **18**
Izrael: S vládou žen **19**
Kulturní pořady **21**
Výzvy, zprávy **22–24**

Hlavním úkolem následujícího stručného historického přehledu je mapovat vývoj Židovské obce v Praze od pádu totality po současnost. Přehled však zachycuje i mnoho událostí a faktů, které se týkají celé židovské pospolitosti v České republice. A tak uveřejňujeme tento text s přesvědčením, že umožní čtenářům lépe se orientovat v posledních dvaceti letech židovské historie u nás.

1989

Prvním předsedou pražské obce po pádu totalitního režimu v Československu byl v prosinci zvolen vrchní kantor Staronové synagogy Viktor Feuerlicht. Předsedou Rady ŽNO v ČR se stal dr. Dezider Galský.

1990

V lednu byly uspořádány volby, jako předseda byl novou reprezentací potvrzen V. Feuerlicht. V květnu odstoupil V. Feuerlicht z funkce, aby se mohl plně věnovat práci duchovního a vrchního kantora Staronové synagogy. Novým předsedou byl zvolen PhMr. Karol Wasserman. V červnu odstoupil z funkce vrchního rabína Daniel Mayer. Pražská obec začíná přispívat členům, jejichž peníze nedosahují stanoveného limitu. Rada ŽNO v ČR a ŽOP shromažďují podklady pro restituce židovského majetku podle restitučního zákona 403/1990. Byla založena česká pobočka WIZO a Československá unie židovské mládeže. 24. listopadu zemřel na následky automobilové nehody předseda RŽNO dr. Dezider Galský. RŽNO v ČR mění svůj název na Federaci židovských obcí v ČR (FŽO). V nových stanovách FŽO se objevuje článek o mimořádném členství.

1991

Vstupuje v platnost zákon o mimosoudních rehabilitacích. ŽOP postupně získává několik nemovitostí ze svého bývalého majetku. Uskutečnilo se první setkání židovských emigrantů Děti Maislovky na ŽOP. Věstník pod redakčním vedením Jiřího Danička mění název na *Roš chodeš*. Nicholas Winton byl v Praze hostem FŽO a ŽOP. Bylo otevřeno Muzeum ghetta v Terezíně. Počet členů ŽOP se zvýšil o téměř 200. Při FŽO vzniklo nakladatelství Sefer.

1992

Vychází první kniha nakladatelství Sefer *Židovské památky v Čechách a na Moravě* Jiřího Fiedlera. ŽOP kupuje v Janovského ulici v Praze 7 dům, jenž se má stát penzionem pro seniory. Byla založena Matana, akciová společnost pro správu majetku

ŽOP. Uskutečnily se volby: předsedou ŽOP se stal spisovatel a režisér Zeno Dostál, předsedou FŽO je zvolen Jiří Daniček. Byla přijata zásada, že předsedové obcí, členové vedení a tajemníci musí povinně projít lustračním řízením. Do funkce vrchního zemského a pražského rabína byl uveden Karol Efraim Sidon. Začala jednání o individuálním odškodnění českých Židů. FŽO i ŽOP vystupují aktivně proti projevům antisemitismu v tisku, zejména v souvislosti s kauzou *Týdeníku Politika*.

1993

FŽO se obrací na Parlament ČR se žádostí o projednání zákona, který by umožnil vrácení bývalého majetku – včetně Židovského muzea – židovským obcím. Pražská

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE 1989–2008

obec má 1102 členů. Sociální oddělení organizuje pomoc potřebným členům v domácnosti (nákupy, doprovod, donáška obědů, úklid). Dokončují se stavební práce na Penzionu Charlese Jordana v Praze 7 pro židovské seniory. FŽO dokončuje na základě podkladů z jednotlivých obcí seznam bývalého majetku židovských obcí, spolků a nadací. Poprvé zasedal Bejt din (rabínský soud) pro Prahu v čele s izraelským rabínem Uzim Kalchheimem zcl.

1994

Do nového penzionu ŽOP, ve kterém je místo pro 40 osob, se stěhují první obyvatelé. Pokračují snahy o jednotlivé restituce i navrácení doloženého židovského majetku cestou zvláštního zákona. Ten však po bouřlivé debatě nebyl parlamentem schválen. Nicméně v dubnu přijal parlament zákon, který umožnil v nové lhůtě otevřít restituční nároky u majetků ve vlastnictví státu, zabavených na základě rasové perzekuce. Byl to dílčí, ale významný úspěch představitelů židovské komunity ve snaze dosáhnout spravedlivého řešení ve věci uloupeného židovského majetku. Židovského majetku, převedeného na obce a města, se týkala výzva vlády doporučující, aby ho nestátní subjekty vydávaly dobrovolně. V řadě případů, kterým předcházela dlouhodobá a náročná jednání, se tak v průběhu dalších let stalo. Při FŽO byla založena nadace Dědictví (později transformovaná do nadačního fondu Zecher) s cílem získávat prostředky a organizovat záchranné práce u nejohroženějších židovských pa-

mátek. Stát vrátil FŽO sbírky Státního židovského muzea a ŽOP budovy synagog a Starý židovský hřbitov, které Státní židovské muzeum užívalo. Současně vzniklo Židovské muzeum v Praze, řízené správní radou, ve které mají 4 z 5 míst FŽO a ŽOP. Ředitelem se stal dr. Leo Pavlát. ŽOP otevřela s pomocí Nadace Ronald S. Laudera židovskou školu. Jako první úspěch dlouhodobé snahy ŽOP a FŽO o individuální odškodnění bylo možné charakterizovat zákon o poskytnutí jednorázové částky některým obětem nacistické perzekuce, přijatý parlamentem v listopadu.

1995

Díky dobré spolupráci s Magistrátem hl. m. Prahy proběhlo navrácení objektů v Praze do vlastnictví ŽOP až na výjimky úspěšně. Reprezentace ŽOP stanovila strategii využívání a zhodnocování navráceného majetku, kterou uskutečňuje Matana, a. s. Penzion Charlese Jordana je plně využíván. ŽOP spolu s FŽO trvají nekompromisně na řádném individuálním odškodnění obětí nacistismu a jednájí v tomto smyslu na domácí i mezinárodní úrovni. V Terezíně je na Národním hřbitově v sektoru židovských hrobů osazena plastika *Magen David*, dílo sochaře Aleše Veselého. Proběhly volby a za předsedu ŽOP byl podruhé zvolen Zeno Dostál. Předsedou FŽO se stal dr. Jan Munk. Nákladem ŽOP byla v Praze opět zřízena rituální lázeň – mikve. Po opravě a rekonstrukci Maiselovy synagogy zde byla otevřena první nová expozice Židovského muzea. Uskutečnilo se druhé setkání Děti Maislovky. ŽOP je spolupořadatelem multimediálního festivalu *Starý zákon v umění*, který zahrnul na 60 kulturních akcí. Oddělení hřbitovů a památek ŽOP systematicky realizuje opravy a záchranu památek ve vlastnictví pražské obce. ŽOP prohlubuje a zdokonaluje systém sociální péče a služeb se zvláštním zřetelem k potřebám přeživších šoa.

1996

ŽOP má 1326 členů. Dál se rozvíjí systém domácí péče o seniory: ŽOP hradí náklady na lůžka v nemocnici, která jsou přednostně vyhrazena dlouhodobě nemocným členům, a zvyšuje příspěvky členům s nízkým důchodem. Do sociální péče jsou zapojeni vedle zaměstnanců i dobrovolníci a mladí lidé na náhradní vojenské službě. 30. ledna zemřel předseda ŽOP Zeno Dostál. Novým předsedou byl na zbytek volebního období zvolen dosavadní místopředseda Jiří Daniček. V Pinkasově synagoze byly (pokračování na str. 16)

NOACH (1M 6,9–11,32)

První globální katastrofa, potopa, udeřila, když svět odmítl ideální vztah mezi mužem a ženou. Znásilňování, plenění a nezřízený chtíč se staly něčím obvyklým, i mezi zvířaty. Sex byl prostředkem dobývání, nikoli výrazem vzájemnosti a lásky. Jen jediná rodina na zemi (ta Noemova) zůstala spravedlivá. V období babylónské věže jsou veškeré normy, které se Noe snažil předat, znovu zapomenuty.

„Celá země bývala jedné řeči a jedněch slov.“ (1M 11,1) Tak začíná příběh o babylónské věži. Text nevysvětluje, jak se přihodilo, že lidé jedné řeči se rozdělili do sedmdesáti národů mluvících sedmdesáti jazyky, a je zarážející, že jedna předchozí pasáž zmiňuje, že „od nich se pak podle jejich jazyků oddělily ostrovy národů v jejich zemích“. (1M 10,5) Ovšem metaforicky řečeno, mluvit jedním jazykem znamená, že všichni lidé si rozuměli. Že ačkoli byli různí, navzájem se respektovali a usilovali o jeden ideál – existovala mnohost a různost žijící v harmonii.

Babylónská věž představuje nový stupeň odcizení, nikoli sexuální, ale společenské. Cíl lidského snažení se omezil na stavbu vysokých věží, ovšem nikoli pro uctění Hospodina, ale kvůli materialismu. Novým bohem se stalo dosáhnout co nejvýše, a to pomocí malty a cihel. Jak lidé dobývali fyzické výšiny, zapomínali na lidské hodnoty, na přátelství, manželství na děti, na své druhy a družky. Midraš praví, že když spadl z věže člověk, lidé ani nepřestali pracovat, zato když spadla cihla, rmoutili se. Vystává nám obraz světa bez srdce a bez komunikace.

Totální kolaps jazyka tak odpovídá lidskému zločinu – lidé jsou fyzicky zdatní, ale jejich jazyky a srdce jsou uzamčeny. Do světa vstupuje osamělost, představa jednoho společného jazyka je matnou vzpomínkou.

Babylónskou věží se končí jedna velká historie lidstva a společenskou zkázu, kterou vyvolala, může napravit až Abraham; teď nastal okamžik, kdy lidé na jeho poslání o milosrdném Bohu, jenž sjednotí svět v lásce a morálce, teprve čekají.

SIDRY PRO TENTO MĚSÍC

VAJERA (1M 18,1–22,24)

Komentátoři si neustále lámou hlavu nad Abrahamovým obětováním Izáka, nad tou zvláštní, drásající událostí, jež mohla jediným úderem nože ohrozit jak život Abrahamův, tak i celé nové uspořádání světa.

Hans Holbein ml.: *Obětování Izáka*, 1538.

Hospodin Abrahamovi několikrát slíbil, že národ, který se z něj zrodí, přežije všechny útrapy a celému světu zjeví jméno jediného Boha. Záračné zrození Izáka v době, kdy rodiče byli již staří, bylo stvrzením Hospodinova slibu. Má teď Abraham právě tento zázrak zničit? A navíc – Abrahamovo poslání světu znělo, že existuje jediný Bůh, který stvořil člověka ku svému obrazu, jenž odmítá nemorální chování a krveprolévání. A jehož povaha je pravým opakem Molocha, krvežíznivé modly, které se přinášely dětské oběti.

K tragédii nedojde. Verdikt biblických komentátorů zní, že Abraham tím, že byl ochoten podřídit svou vůli vůli Hospodinově, dokázal, že je opravdu věrným služebníkem, a obstál i v této závěrečné zkoušce. Náhle se jako *deus ex machina* objeví beran, chytí se za

rohy do hustého křoví a Izák i Abrahamův sen mohou žít dál.

Většina interpretů vykládá akedu z Abrahamovy perspektivy. Maimonides v ní vidí základní potvrzení pravdy prorocství. Když Abraham slyší slovo Hospodinovo, vykoná to, co vykoná, protože následuje Boží příkaz.

Sören Kierkegaard v díle *Bázeň a chvění* tvrdí, že Abrahamovi se dostalo klíčové lekce v náboženském uctívání, kdy „teleologické potlačuje etické“, a modernější výklad profesora Leibowitze vyvozuje z akedy učení, že Tóra neučí lidi etice – příkazuje jim jen, aby poslouchali Boha.

Možná bychom však mohli pohlédnout na akedu z perspektivy Hospodinovy, z pohledu ponaučení, které chce Bůh prvním Židům sdělit. Příkaz, jež dá Abrahamovi, není totiž jednoznačný; doslova říká „pozvedni ho“, tedy,

jak zdůrazňuje Raši, neříká „zabij ho“. Je ovšem zřejmé, že „pozvedni“ tu znamená k obětování, jako se pozvedávala obětní zvířata. Abrahamova ochota obětovat Izáka znamená biblický precedent pro nadlidské skutky víry, které paradoxně zajistily našemu národu věčnost.

Ale co když Hospodinova dvojznačnost odhaluje jiné poslání – a jiný druh zkoušky. Vždyť klíčová věta, která sděluje, že Izák žije, spočívá v tom, že na Abrahama zavolá Hospodinův posel, anděl, a na poslední chvíli Abrahama zarazí.

Možná, že Bůh očekával, že Abraham bude za Izáka orodovat, že se postaví na odpor a bude žádat Izákův život stejně jako bránil životy Sodomských. Mojžíš o generaci později tak učinil: když Židé zhřešili se zlatým teletem a Bůh řekl, že zničí lidstvo a ponechá jen jeho, Mojžíš nabídku kategoricky odmítl. Nebyla snad Hospodinova slova k Mojžíšovi zkouškou jeho oddanosti a lásky k národu a nezachoval se Mojžíš zcela jinak než Abraham?

Důkaz o tomto výkladu nacházíme v textu. Po akedě už Hospodin s Abrahamem nikdy přímo nepromluví – vždyť i zvolání, aby nechal Izáka žít, pronáší anděl, nikoli Bůh.

Bible několikrát zdůrazňuje nutnost, že Bohu se má i odporovat. Jób

trpí neslýchanými bolestmi a přátelé jej utěšují a radí mu, aby přijal Boží trest. Jób vyzývá Hospodina, aby mu pověděl, kdy a jak zhrěšil. Nakonec mu Bůh dává za pravdu a odmítá zjednodušující „zbožnost“ jeho přátel. Abrahamovy dřívější spory s Bohem ohledně osudu obyvatel Sodomy a odpor Mojžíšův i Jóbův se staly vzorem pro jednoho z našich největších náboženských učenců, chasidského vůdce a světce, rabiho Leviho Jicchaka z Berdičeva. Jednou se vztyčil uprostřed jomkipurové bohoslužby právě ve chvíli, kdy se věřící chystali pronést kadiš, a vykřikl na Boha: „Co ti tvůj národ provedl, že ho neustále trestáš utrpením? Což jsme už netrpěli dost? Neodejdu, dokud Izraeli neodpustíš! *Jisgadal ve jiskadaš Šme rabo.*“

Spoutáním Izáka Abrahamova kariéra v podstatě skončila. Už nikdy neuslyšíme, že by s Hospodinem komunikoval nebo že by si Hospodin přál mluvit s ním. Sfat Emet vykládá, že Abraham si měl uvědomit, že „milosrdný Bůh“ by nikdy nežádal dětskou oběť. Raši navrhuje, že Hospodin původně zamýšlel jen to, že Abraham Izáka vyvede na horu a pak s ním zase sejde dolů. Učenec čerpal pravděpodobně z *Babylónského talmudu* (Taanit 4a), kde je citována Jeremjášova kritika (19,5) izraelských modlářů, kteří připravili oltáře pro upálení svých dětí jako oběť Baalovi; hodlali tedy vykonat něco, co: „Jsem já (Bůh) nikdy nepřikázal, nikdy neřekl a nikdy na to ani nepomyslel: Nikdy jsem nepřikázal Mejšovi, aby obětoval svého syna, nikdy jsem neřekl Jeftovi, aby obětoval svou dceru; nikdy jsem nepomyslel na to, aby Abraham obětoval Izáka.“

Bible je věčná, hovoří ke své generaci i ke generacím příštím. Kdykoli měli Židé obětovat své děti *al kiduš hašem* (kvůli posvěcení Božího jména), byl Abrahamův čin připomínán jako výraz nejvyšší oddanosti. A současně – a především pro generaci molochovského modlářství – příběh o oběti Abrahamově učí, že náš Bůh by nikdy nežádal, aby rodič zabil dítě kvůli Jeho jménu.

(Z komentářů rabiho Šlomo Riskina vybrala a přeložila am.)

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – listopad 2008

Staronová synagoga

29. 10. pondělí	1. den Roš chodeš češvan	
30. 10. úterý	2. den Roš chodeš češvan	
31. 10. pátek	začátek šabatu	16.22 hodin
1. 11. sobota	NOACH 1M 6,9–11,32 hf: Iz 54,1–55,5 mincha	16.00 hodin
	konec šabatu	17.28 hodin
7. 11. pátek	začátek šabatu	16.11 hodin
8. 11. sobota	LECH LECHA 1M 12,1–17,27 hf: Iz 40,27–41,16 mincha	15.50 hodin
	konec šabatu	17.18 hodin
14. 11. pátek	začátek šabatu	16.01 hodin
15. 11. sobota	VAJERA 1M 18,1–22,24 hf: Ez 2Kr 4,1–37 mincha	15.40 hodin
	konec šabatu	17.10 hodin
21. 11. pátek	začátek šabatu	15.52 hodin
22. 11. sobota	CHAJE SARA 1M 23,1–25,18 hf: 1Kr 1,1–31 mincha	15.30 hodin
	konec šabatu	17.03 hodin
28. 11. pátek	Roš chodeš kislev začátek šabatu	15.46 hodin
29. 11. sobota	TOLDOT 1M 25,19–28,19 hf: Mal 1,1–2,7 mincha	15.30 hodin
	konec šabatu	16.58 hodin

*V sobotu a o svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.
Každé pondělí, čtvrtek a na Roš chodeš šachrit od 6.30 hodin.*

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.*

Jeruzalémská synagoga

1. 11. sobota	NOACH 1M 6,9–11,32	9.00 hodin
8. 11. sobota	LECH LECHA 1M 12,1–17,27	9.00 hodin
15. 11. sobota	VAJERA 1M 18,1–22,24	9.00 hodin
22. 11. sobota	CHAJE SARA 1M 23,1–25,18	9.00 hodin
29. 11. sobota	TOLDOT 1M 25,19–28,19	9.00 hodin

Páteční večerní bohoslužby se nekonají.

Španělská synagoga

(Bejt Praha)

Každý pátek kabalat šabat od 18 hodin.

Bejt Simcha

(Mánesova 8, Praha 2)

Každý pátek kabalat šabat od 18 hodin.

NEJSTARŠÍ NENÁVIST

Rozhovor s *Pierrem-Andrém Taguieffem*

Pierre-André Taguieff. Foto archiv.

Kniha Judeofobie moderní doby (La judeo-phobie des Modernes, Éditions Odile Jacob) vyšla nedávno v Paříži. Její autor, filozof a politolog Pierre-André Taguieff, který je ředitelem výzkumu na CNRS (Centre national de la recherche scientifique) a autor mnoha děl jako La Force du préjugé (Síla předsudku) a Precheurs de haine (Kazatelé nenávisti), v ní analyzuje současnou podobu „nejstarší nenávisti“ ve známé historii, kterou označuje jako judeofobii. V rozhovoru pro francouzský židovský měsíčník Information Juive shrnuje hlavní teze své knihy. Závěry, ke kterým dochází, se zdaleka netýkají jen Francie a francouzských Židů.

Co nazýváte „judeofobií moderních časů“? Čím se liší od termínu „antisemitismus“, který považujete za zavádějící?

Slovem „judeofobie“, který figuruje v názvu knihy, označuji stejně jako ve svých starších publikacích celek historických klíše využívaných k nenávisti vůči Židům a v širším smyslu i všechny antižidovské vášně, pověry a způsoby chování, jejichž projevem je násilí, ať fyzické či symbolické, namířené vůči Židům.

Slovo „antijudaismus“ je nevhodné, protože sugeruje dojem, že nenávist k Židům (*Judenhass, Jew-hatred*) spočívá na výhradně náboženských důvodech. Příliš často se zapomíná, že slovo „antisemitismus“ vzniklo poměrně nedávno a vděčíme za něj autorovi, který byl nejen protizidovský, ale i rasisticky zaměřený. Roku 1879, kdy přišel s termínem antisemitismus, chtěl německý rasový ideolog Wilhelm Marr jasně odlišit svůj odpor k Židům od starého křesťanského antijudaismu.

Termínem „antisemitismus“ bychom *in stricto sensu* neměli označovat nic jiného než rasistické varianty moderní judeofobie nebo racionalistickou formu sekularizovaného antijudaismu, která přešla do politiky a zabydla se jak v politickém, tak kulturním nacionalismu poslední třetiny 19. století a která se nejextrémněji projevila v genocidním antisemitismu hitlerovského režimu. V postnacistickém období šokuje antisemitismus fenoménem svého přežívání ve svých extremistických výhoncích, jakými jsou neonacistické skupiny, skinheads atd.

V průběhu posledních čtyřiceti let doznal podle vás negativní obraz Žida dvojité metamorfózy. Oč jde?

V průběhu posledních čtyřiceti let 20. století se negativní obraz Žida skutečně dočkal dvojí metamorfózy. Zaprvé – ačkoli Židé bývali dlouho stigmatizováni jako „Asiaté“, „Orientálci“ či „Semité“, jsou v kontextu nynější chaotické globalizace označováni a zavržováni jako „Západané“ ve smyslu, v jakém Západ vnímají jeho nepřátele: tedy jako dominantní a imperialističtí utlačovatelé. A zadruhé, poté co byli stigmatizováni (zejména evropskými nacionalisty 19. století) jako „nomádi“ a bludní „kosmopolité“, stali se nyní v očích svých nepřátel „sionisty“, tedy nacionalisty, a z toho titulu zavrženíhodnými pro všechny, kdo se domnívají, že svět bez hranic je zároveň možný i žádoucí.

Jádrem antisemitismu v přesném slova smyslu byla přítomnost Židů uvnitř národa. Radikální antisionismus, formulovaný po druhé světové válce a po vzniku Státu Izrael, však odpírá Židům právo na to, aby se jakožto národ konstitovali. Židé tak vyměnili svůj odpudivý status zneklidňujících asiátů za status arogantních Západanů, a zároveň se v době všeobecného ohrožení národní existence stali národem údajně ohrožujícím světový mír.

V novém judeofobním diskurzu fungují výrazy „sionista“ a „Izrael“ jako jména ďábla. Už nejde o to, vyhnat Židy z Evropy, ale o eliminaci „anomálie“, kterou je Stát Izrael, předobraz oné špatné „odlišnosti“, a o skoncování se „sionismem“ jakožto inkarnací zla. V dlouhé historii judeofobie vyznačuje radikální antisionismus začátek nového druhu diabolizace, která se prezentuje ve dvou podobách: první je inspirovaná převážně nábožensky, přesněji řečeno džihádistickým islamismem, a druhá politicky v teorii „antiimperialismu“,

jak vznikala „v průběhu zápasu o svobodu“ na marxisticko-leninském základě, který v něm přežil.

V úvodu své knihy mluvíte o „džihádizaci ducha“. Co rozumíte pod tímto pojmem?

Dva rozdílné procesy. Na jedné straně je to uvnitř ummy (světové muslimské komunity) a pod vlivem radikálních islamistů tendence konstituovat džihád jakožto šestý pilíř islámu, což je vzhledem k tradici hereze. Podle islamistické ideologie má dobrý muslim praktikovat džihád proti různým kategoriím nepřátel, především proti Američanům a v širším smyslu Západanům a Židům. Avšak k džihádizaci muslimského ducha se přidává i džihádizace bojů vedených na Západě přímo Západany proti světovému „americkému imperialismu“ a „sionismu“. Třídní boj na mezinárodní úrovni se stále více stává „svatou válkou“ proti novým inkarnacím ďábla, tedy Spojeným státům a Izraeli. To je poslední metamorfóza nynějšího staronového revolučního antikapitalismu.

Islamistický džihádismus je zdrojem inspirace, ba přímo normativním modelem pro revolucionáře 21. století. Exkomunisté odhodivší své marxistické názory se dožili nové „božské zvěsti“, že totiž rozsáhlé sítě fanatiků řízené jinými fanatiky jsou schopny se postavit „imperialistickému“ silám v Afghánistánu, Libanonu či Iráku.

Co podle vás vysvětluje fakt, že Velká Británie, Nizozemsko a Kanada jsou západní země nejvíce zasažené tím, co nazýváte „intenzivní fundamentalistickou islamizací“?

Základním faktorem islamizace západních národů je institucionalizace multikulturalismu, která jde ruku v ruce s oslabením laické veřejnosti. Multikulturalismus jakožto sociopolitický systém zakládá multikomunitní společnost, v níž si ideologičtí předáci islamismu (ať už fundamentalisté nebo džihádisté, „umírnění“ nebo extremisté) žijí jako ryby ve vodě. Mohou si svobodně a s právní podporou organizovat své sítě, rozšiřovat pole propagandy a znásobovat provokace, jimiž testují obratnost společnosti, které je přijaly; v případě extremistů i připravovat atentáty. Teprve po roce 2000, po vlně islamistických atentátů zahájených útoky z 11. září 2001, začal být multikulturalismus některými odborníky a politiky zpochybňován – hlavně ve Velké Británii a v Nizozemsku.

Není přehnané tvrdit, jak to děláte vy, že nenávist k Západu je jen rozšířená nenávist k Židům?

Analyzují spíš zpětné vazby mezi velkými nenávisťmi. Ovšem Židé, kteří jsou v očích svých nepřátel zcela pozápádní, mohou představovat tu nejprezentativnější a zároveň nejodpudivější podobu Západu. Na druhé straně je Západ vnímán a odsuzován jako „požidovštělý“ („sionizovaný“), podřízený židovsko-sionistické nadvládě, násáklý židovsko-sionistickými hodnotami a může být obnoven jen na základě judeofobních obvinění: krátce řečeno, judeosionizovaný Západ je odpudivější (především v určitých arabsko-muslimských kruzích) než Západ pouze kapitalistický, imperia- listický a neoliberalní.

Napsal jste: „Ve Spojených státech i v Evropě je mnoho neolevicových intelektuálů židovského původu, kteří aktivně praktikují sebenávisť, především pak- továním se se zapísašnými nepřáteli Izraele.“ Čím si tu sebenávisť vysvětlujete?

Je to poznámka, která má jen popisnou hodnotu: nic nevysvětluje. Jen upozorňuje na celou řadu otázek. Je to konstatování, které logicky vede k tázání se na podstatu židovské identity. Jak rozsáhlý problém! Můžeme upozorňovat na osobní zájmy nebo na osobní identifikaci s nepřítelem. Zbývá ověřit hypotézu o životních drahách intelektuálů, kteří se „narodili jako Židé“, ale poté, co se vzbouřili proti „židovskému žaláři“ (slovy Jeana Daniela), se bez jakékoli citlivosti stali „Nežidy“, a to buď výslovně (dnes nepříliš častý případ), nebo nepřímou (u většiny pozorovatelných případů). Tuto kategorii ve Spojených státech nejlépe ilustruje „pokrokový“ Noam Chomsky se svým žákem Normanem G. Finkelsteinem: dva radikální antisionisté, kteří se neváhali spojit s popíračským prostředím. Tento jev však není nový. Jako všechny národy má i židovský národ své odpadlíky a zrádce.

Jak si vysvětlujete amerikanofobii současných intelektuálů?

Antiamerická posedlost mnoha současných intelektuálů je ve většině případů pozůstatkem komunistické víry nebo marxismu z mládí. Je neoddelitelná od radikálního antisionismu. Je to způsob, jakkoli pomýlený, jak zůstat revolucionáři. Stačí jim, že svými litaniami obviňují nové „pány světa“ a vychvalují dobrý a nešťastný „lid“. Marxistická vize třídního boje se mění v polospiklenectví, jež staví „ty zlé nahoře“ proti „těm dole“ – nevinným trpícím obětem. Tito angažovaní intelektuálové myslí i nadále v hypermoralních pojmech a manichejských perspektivách. Diabolizační populismus je způ-

sob, jak si dodat „levicovou“ identitu v politicko-intelektuálním kontextu, kde se levice, zbavená svého strukturačního kontextu, tedy komunistické utopie, stala nedefinovatelnou. Přišla dokonce i o svůj hlavní ideologický prapor, o myšlenku pokroku, která jí dlouho umožňovala jasně se distancovat od pravice. Neboť právě liberální pravice jí vzala témata jako „hnutí“, „změna“ a neustálá „reformovatelnost“. Je mnoho intelektuálů, kteří si dnes opatřují militantní náhradní identitu právě pomocí dvojice radikálního antisionismu a amerikanofobie. Protože levicovost, i když není zcela jasná, v čem spočívá, je stále hodnocena pozitivně.

Osvícenský univerzalizmus podle vás není „absolutní zbraň proti antižidovským vášním“. Co tedy zbývá?

Pokud obrat k osvícenskému univerzalizmu není „absolutní zbraň“, přesto nám může v určitých situacích poskytnout dobrou službu. Například tvář v tvář radikálnímu islamismu, který označuje laickou veřejnost jako „židozdnářský jed“, se lze opřít o požadavek univerzalizmu, nesený principem rozdělení moci světské a duchovní, tedy o dědictví osvícenství. Je ovšem kontraproduktivní útočit na současnou islamistickou judeofobii na základě návratu k militantnímu ateismu těch osvícenských filosofů, z jejichž kritiky náboženství se vytýla i moderní judeofobie (vezměte jen barona d'Holbacha). Co se týče deisty Voltaira, „tolerantního“ myslitele a vynálezce moderního antijudeochristianismu, není to právě vhodný příklad, který by nás mohl poučit o judeofilii.

Ti, kdo chtějí potírat obraz „židovského spiknutí“ nebo „židovských křížáků“, který šíří al-Káida, si nepomohou odkazy na antižidovského polemika, který útočil na Židy mimořádně jedovatě a nazýval je podněcovateli náboženské intolerance, o čemž svědčí stať „Židé“ z jeho *Filosofického slovníku*: „Je to jen národ ignorantů a barbarů, v němž se od nepaměti poji špinavá lakota s nejhavnějšími předsudky a nevykořenitelnou nenávisť k národům, jež je tolerují a činí je bohatými. Přesto není třeba je upalovat.“

Co odpoví historik jako vy na otázku, jak je možné, že se antižidovské předsudky mohly udržet po tolik staletí?

Je to jeden z nejzapeklitějších problémů, s nimiž se snaží vypořádat všichni filosofové, antropologové, sociologové a historici, kteří se pustili do zkoumání problému, který Robert Wistrich přesně pojmenoval jako „nejdelší nenávisť“. Jsem toho názoru, že stará judeofobie se bývala mohla stát pouze jednou z mnoha forem xenofobie,

kdyby ji neintegrovala a znovu neformulovala křesťanská doktrína, jež jí poskytla teologické ukotvení a touto formou přispěla k jejímu univerzálnímu rozšíření. Spor Církve se Synagogou nezabránil západním dějinám, aby se neutvářely jako dějiny židovsko-křesťanského Západu. A kvůli ústřednímu bodu historie Izraele pro křesťany (kteří se považovali za „opravdový Izrael“, „Verus Israel“) se stará témata útoků proti Židům a judaismu neustále opakovala, a to i v moderním světě v období dechristianizace, kdy se od konce 18. století násobily sekularizované formy judeofobie ve spojení s významnými politickými ideologiemi (s nacionalismem, socialismem atd.).

Poslední etapa dlouhého přenosu antižidovských představ pochází z období její globalizace. Judeofobní témata a xenofobní stati se staly předmětem rozšířeným na mezinárodní úrovni a staly se ideologickým základem, který je a může být univerzálně sdílen.

Rozvíjíte hypotézu, že se dnes nacházíme v blízkosti mytické konfigurace sil a že tento mytický příběh nutně odpovídá sociální poptávce. Jak to vysvětlíte?

Vezměme si současné výmysly o „americko-sionistickém“ spiknutí. Zastávám hypotézu, že za současného stavu rostoucí komplexity našich společností, které jsou zároveň společnostmi techno-vědeckými a valorizujícími znalostí, se poptávka po vědomostech zrychluje zdvojnásobeným pocitem ignorance a neschopnosti. V důsledku globalizačního chaosu se dnes zdá, že nejasnost roste spolu s nejistotou vyvolávající zmatek a sytící úzkost. Tvář v tvář nejasnému vývoji se mýtus o spiknutí upevňuje a vede k jednoduchým odpovědím. Víra ve spiknutí poskytuje iluzi nebo možnost vysvětlení událostí, které se jeví jako nepochopitelné. To je základní funkcí tohoto mýtu. „Užitečnost“ teorie „spiknutí“ tkví v tom, že odpovídá na společenskou poptávku. Věřit ve spiknutí znamená dát smysl tomu, co ho zdánlivě nemá, a tudíž zneklidňuje. Jednoduchost odpovědí je základem bahna brutality „ztracenů“ tohoto globalizovaného světa. Teorie o spiknutí jsou součástí jednoduchých, ale zároveň falešných i užitečných teorií. Jsou užitečné, protože uspokojivě odpovídají na sociální poptávku a protože nestrpí kritiku. Poskytují iluzi, že tím, že odhalíme všechna strašlivá tajemství, jež údajně hýbou dějinami, se staneme jejich pány. Politika stále ještě nevystoupila z věku mýtů.

(pokračování na str. 17)

PŘED SEDMDESÁTI LETY

Několik týdnů po Mnichovu, v noci z 9. na 10. listopadu 1938, došlo v Německu k pogromu, v jehož průběhu bylo vypáleno nebo jinak zničeno přes 300 synagog a vyplněno 7500 židovských obchodů či bytů. Kolem 30 000 Židů bylo uvězněno v koncentračních táborech, devadesát jedna jich bylo zabito. Pogrom nazývaný nacisty „křišťálová noc“ se stal přelomovou událostí na cestě ke „konečnému řešení židovské otázky“. Byl vydáván za výbuch lidového hněvu, zorganizovali ho však nacisté, kteří se potřebovali zmocnit židovského majetku: už 12. listopadu vydal Hermann Göring nařízení o vyřazení Židů z německého hospodářského života a o totální arizaci jejich majetku.

Z nařízení

Hermann Göring

(12. listopadu 1938)

Židům německé státní příslušnosti je jako celku uloženo zaplatit ve prospěch Německé říše kontribuci ve výši 1 000 000 000 říšských marek. [...] Všechny škody, které vznikly v důsledku rozhořčení lidu nad štváním mezinárodního Židovstva proti nacionálněsocialistickému Německu ve dnech 8., 9. a 10. listopadu 1938 na židovských podnicích a bytech, musí být ihned odstraněny židovskými majiteli a živnostníky.

Náklady na opravu nese majitel dotčené židovské živnosti nebo bytu.

Nároky vyplývající z pojištění Židů německé státní příslušnosti propadají ve prospěch Německé říše. [...] (*Reichsgesetzblatt*, roč. 1938, část I, č. 189, s. 1579 a 80)

Křišťálová noc postihla i Sudety, které se od 1. 10. 1938 staly říšským územím. Židé zde byli vystaveni násilností nacistů už v průběhu roku 1938, od září docházelo k masovým útokům v Krumlově, Opavě, Jeseníku, Chebu, Sokolově aj., města Chomutov a Varnsdorf už v září 1938 hlásila, že jsou „judenrein“, tedy „bez Židů“. Pokud jde o křišťálovou noc, nebyly zatím vyčísleny celkové škody na židovském majetku, údaje o útocích na lidi, o ponižování, bití; není znám ani počet židovských

obyvatel Sudet v době pogromu, nevíme, kolik osob bylo odvezeno do koncentračních táborů. V paměti lidí i archivů zůstaly především útoky na synagogy, hřbitovy a další židovské objekty. I tak jsou to jen zlomky vzpomínek a úředních dokumentů. Některé bychom tu chtěli alespoň připomenout.

SVITAVY

Svitavská synagoga z počátku 20. století, která stála v Templové ulici, začala hořet asi v jedenáct hodin dopoledne 10. listopadu 1938. Hasiči, kteří na průběh požáru

Vypálená synagoga ve Svitavách. Foto Městské muzeum a galerie ve Svitavách.

dohlíželi spolu s oddíly policie, sledovali, aby se požár nerozšířil na okolní budovy. Trosky synagogy byly později odstraněny a na jejím místě byl vybudován park... Dnes stojí na místě synagogy autobusové nádraží. (*R. Fikejz, V. Velešik: Kronika města Svitavy, Svitavy 2006.*)

Židovský kostel shořel a vše odstraněno a zahlazeno z rasových a antisemitských důvodů a utvořeno bylo zelené prostranství a park a židovský hřbitov byl rozmetán. (*Rukopis z Kroniky a pamětní knihy města Svitavy, 1938–1945.*)

JABLONEC NAD NISOU

Dle spolehlivých důvěrných zpráv jest v posledních dnech prudká kampaň protižidovská v okrese jabloneckém. Tak v samém Jablonci n. Nis. byli dne 10. listopadu 1938 vzati do vazby všichni židé, demolována a zapálena židovská modlitebna a konány průvody demonstrační a v čele průvodu hnán jeden místní žid, jméno nepodařilo se zjistiti, který měl na prsou tabulku s ná-

pisem: Ich bin ein Saujude. (Jsem svinský žid.) Totéž protižidovské počínání bylo ve všech obcích okresu Jablonec n. Nis., v Tanvaldě zatčeno 10 osob židovského vyznání, mezi nimi i ředitel továrny firmy Wolf a Lederer. Taktéž v Liberci byly protižidovské demonstrace a zapálena jejich modlitebna. (*Situační zpráva Okresního úřadu v Semilech.*)

Jablonecká synagoga začala hořet 10. 11. 1938 po 17. hodině, předtím v odpoledních hodinách však dav zničil její vnitřní zařízení. Z požáru této synagogy se zatím žádnou fotodokumentaci najít nepodařilo. Zachovala se z ní však část vnitřního vybavení. Před odchodem z Jablonce vzdvihli členové obce ze synagogy to nejdražší, co měli – všech devět Tór, zabalili je a odnesli s sebou do Turnova. Po návratu z mobilizace v Turnově po kratší dobu pobýval i jablonecký rabín dr. Georg Vida. Protože se vyřizování cestovních dokladů protahovalo, pokusil se zachránit alespoň jednu z Tór, zabalil ji a odeslal do Paříže. Když poté v červnu 1939 odplouval s rodinou z Rotterdamu do USA, vezl tuto jedinou zachráněnou Tóru s sebou. Dnes je vystavena v Tikvat

Israel Holocaust Memorial v USA, otevřená v místě, kde z ní bylo naposledy v jablonecké synagoze předčítáno. (*Markéta Lhotová, Křišťálová noc v oblasti Libereckého regionu.*)

V blízkém okolí hořely během toho dne a následující noci ještě synagogy v Liberci a v České Lípě. Synagoga v Liberci byla zapálena již po poledni a do večera z ní zbyly jen doutnající obvodové zdi. Českolipská synagoga byla zapálena o něco později, v noci z 10. na 11. listopadu, oheň se však podařilo zastavit. Proto byla v ranních hodinách znovu podpálena za asistence místní skupiny SA. (*Kapitoly ze stavebního vývoje Jablonce nad Nisou, 2004.*)

SOKOLOV

Dne 10. listopadu ve 4 hodiny vyrazila na jedinou nad židovským templom rudá zář. Za chvíli vyšlehly i plameny. Okolní domy byly chráněny silnými hasičskými sbory, takže nevyhořely. Na ulicích se v mžiku

shromáždily tisíce občanů, kteří chtěli být svědky mimořádné podívané. Požár, syčený vyschlým trámovým, pronikl záhy až do kopule chrámu. Ta se asi za 2 hodiny zřítíla... (Německá kronika města Falknova, tj. Sokolova.)

KYNŠPERK

Kynšperská synagoga byla přízemní dřevěně stavení, pravděpodobně z roku 1786. Protože zde souvěrců neustále ubývalo, byla roku 1931 židovská obec přičleněna k Chebu. Nicméně zde zůstalo vnitřní vybavení. A i tady měli likvidaci na svědomí zfanatizovaní kynšperští Němci. Nejprve zapálili synagogu, a pak se přemístili na hřbitov. Železnými háky a tyčemi rozbili nesmírně cenné staré náhrobky, následně sem dovlekli i pohřební vůz, který rovněž zapálili a potom jej shodili ze svahu. (Helena Kafková, *Fragmenty křišťálové noci na Sokolovsku.*)

LOM U MOSTU

Náš tatínek už nebyl s námi. Hned jak přišli Němci do Sudet, předvolali ho na gestapo, protože byl na prvním místě v listině nepřátel Říše. Vyhlásil totiž, že dá deset tisíc korun tomu, kdo zabije Hitlera. Potom jsme ho už nikdy neviděli a ani se nedozvěděly, co se s ním stalo. 9. listopadu 1938 k večeru k nám přišel tatínekův známý a řekl nám, že se v Dolním Lomu proti nám připravuje velká demonstrace, aby maminka zavřela obchod, který jsme měli mezi Dolním a Horním Lomem, a abychom se připravili, že nás přepadnou. Já ještě dodneška slyším ty bubny, jak maširovali Hitlerjugend. Když se přiblížili až

k našemu domu a řvali „Judens raus, Judens raus nach Palestina“, maminka nás vytrhla z postele... Náš šofér už věděl, že se něco děje. Na zahradě jsme měli rybník, a tam byli připraveni kapři na Vánoce. On všichni vylovil a dal je do vany.

...lidi už třískali všechny okna kolem dokola a někteří začali lézt do domu, chtěli otevřít sejf a trhali, co mohli. Měli jsme velké kolekce porcelánu, část rozbili, část nechali. My jsme byly na půdě, byla hrozná zima a my jsme byly jenom v pyžamu. Tehdy zrovna u nás bydlela jedna paní se

synem, se kterým jsem se kamarádila. Maminka ji prosila, aby aspoň nás, dvě děti, nechala v posteli nebo ukryla. Jenže jejího muže zrovna propustili jako komunistu ze žaláře, byl první den doma, a ona se bála. Bála se, aby nás u nich nenašli. Tohle trvalo celou noc. To byla nejdelší noc, kterou jsme prožily. Pak jsme slyšely, jak odcházejí a tahají ty věci z bytu. Pomalu jsme šly dolů podívat se, co tam najdeme. Já jsem jako první věc viděla vanu plnou červené krvavé vody, ve které plavali kapři. Krvavá byla proto, že si v ní myli ruce od toho, jak rozbíjeli okna. (Ze vzpomínky Ely Weissbergerové.)

MOST

Dne 10. 11. kolem 6 hodiny večer byla židovská synagoga úmyslně zapálena a úplně shořela. Mnozí Židé uprchli, mnozí zchytáni a nuceni tělesné práce konati. (Minorita P. Bonaventura v *kronice svého kláštera.*)

...zřejmě téhož dne se konaly také protizidovské demonstrace, při nichž rozvášený dav rozbíjel výlohy židovských obchodů a okna domů a bytů židovských obyvatel města. Zbytky synagogy byly

Hořící synagoga v Kynšperku. Foto ŽM Praha.

později, asi v roce 1940, odklizeny. (L. Kocourek: *Osud Židů v Sudetské župě v obraze dochovaných pramenů, Terezínské studie a dokumenty 1997.*)

NA HRANICÍCH

Vláda pomnichovské republiky ve snaze zastavit příliv uprchlíků, vydala pokyn, aby „přes hranici nebyli propouštěni Židé, kteří nemají na nynějším území republiky domovské právo“. Tyto ještě nedávno československé občany jejich němečtí sousedé zbavili majetku, vyhnali je z bytů a čas-

to i bez základních dokumentů nutili odejít do zbytku Čech. Čeští četníci je ale vraceli zpět.

Četnická stanice Kněžves ohlásila zemskému velitelství: Hlásím: lidé, příjízďející směrem od Žatce, vyprávějí o týrání židů v Žatci. Židé byli pochyťáni, postaveni ke zdi a proti nim postaveny kulometry. Stříleno však nebylo. Židovky byly zahánány k uklízení všech místností okresního soudu v Žatci. Jsou dvakrát denně voděni na vycházku, lidé vždy na ně čekají a plivají na ně. Jsou prý voděni na procházku jen proto, aby mohlo být na ně pliváno a mohli být týráni.

Četnická pasová kontrolní stanice Milostín, 12. listopadu: Poledním říšskoněmeckým vlakem byly na stanici dopraveny židovské osoby, které podle pasové kontroly do Československa nepříslušely, a proto jim byl odmítnut vstup. Němečtí finančníci je však přesto z vlaku vysadili. České četnické stanici se však podařilo poslat je večerním vlakem zpět do Německa, ale příštího dne vypovězené Židy mimořádný vlak opět přivezl do Milostína. Českým

četníkům se opět ještě téhož dne podařilo se jich zbavit. Příští noci o třetí hodině němečtí železničáři pravidelný vlak do Milostína zastavili už na hraniční čáře na pokraji lesa. Vezl Židy, kteří byli předcházejícího večera vráceni. Židé byli z vlaku vyhnáni, rozprchlí se po cestách a přes pole na české území a část jich dne 12. listopadu 1938 ráno přišla do Milostína na nádraží.

Mezitím o deváté hodině byl dovezen další transport několika desítek Židů. Byli vráceni spolu s těmi, kteří přišli ze zabraného území ráno, konstatuje zpráva a uzavírá: Vypovězení Židů se všemi prostředky brání návratu do zabraného území, prohlašující, že jim tam jde o životy, následkem čehož dochází na nádraží k pohnutým scénám.

(Dokumenty na této dvojstraně pocházejí většinou z archivu Institutu Terezínské iniciativy a z její webové stránky www.holocaust.cz. Připravil tp.)

KŘIŠŤALOVÁ NOC V SUDETECH

Rozhovor s historikem Michalem Franklem

Mgr. Michal Frankl, PhD. (nar. 1974) působí v Židovském muzeu v Praze, v oddělení holocaustu. Je autorem knih Emancipace od Židů. Český antisemitismus na konci 19. století (Paseka, 2008) a spolu s K. Čapkovou napsal publikaci Nejisté útočiště. Československo a uprchlíci před nacistem, 1933–1938 (Paseka, 2008).

Před deseti lety konstatoval historik Miroslav Kárný, že osud Židů v bývalém československém pohraničí za křišťálové noci není přesně popsán. Jak od té doby pokročilo historické bádání?

Na jednu stranu vznikla spousta lokálních historických prací o dějinách zdejších židovských komunit, jmenoval bych třeba práci o Liberci, České Lípě, Mariánských Lázních, Jablonci nad Nisou či dalších, ale na druhou stranu celková historická studie o osudu Židů v pohraničí stále schází, jejich osudy nejsou dobře zdokumentovány. Neví se dosud ani přesně, co se stalo s jejich majetkem.

Problém podle mě tkví v tom, že je strašně málo pamětníků. Část Židů byla ze Sudet vyhnána už před mnichovskou dohodou, ostatní byli buď zavražděni v koncentračních táborech, nebo se rozprchlí po celém světě. Paměť společnosti, která v pohraničí tenkrát žila, celkově nefunguje, ta společnost téměř úplně zmizela: Češi odešli, Židé a němečtí odpůrci režimu utekli nebo byli zavražděni, Němci byli po válce nuceně vysídleni. A v sudetoněmeckém vzpomínání na válku hraje hlavní roli vlastní utrpení. Teprve čerstvě se i tam objevuje zájem o osudy německojazyčných Židů z pohraničí, ale dokumentů je stále málo.

Existují úřední záznamy o této události?

Nějaké existují – buď o vypalování synagog, nebo o průběhu tzv. „křišťálové noci“ či o odstraňování škod, něco o tom, co se dělo s bývalými synagogami, o jejich arizaci. Úřední stopa pogromu v československém pohraničí je slabší než v Německu a liší se místo od místa. O tématu existuje velmi podrobná studie Jörga Osterloha, zatím jen v němčině, a výborná bakalářská práce Jany Vildové, která objela okresní archivy a zjistila, co bylo možné najít.

Lišila se nějak křišťálová noc v Sudetech od událostí v Říši?

Lišila se kontextem. Nezapomeňme, že se odehrála jen 5–6 týdnů po mnichovské dohodě. Mnichov byl pro pohraničí zásadní:

dohoda sem přinesla obrovskou vlnu nadšení, která byla zčásti vedena tím, že místní lidé podleli nacistické ideologii nebo ji přímo prosazovali, ale zčásti také tím – a to jsou ty známé fotografie nadšených mávajících davů v Karlových Varech a jinde – že se zdejší Němci přestali bát války. Všichni se předtím strachovali, že pokud vypukne válka, bude v Sudetech fronta, válečná zóna.

Hořící synagoga v Opavě. Foto ŽM Praha.

Židé ovšem utíkali z pohraničí už před Mnichovem. Začalo to v květnu 1938, v době mobilizace a také pod vlivem anšlusu Rakouska v březnu 1938, což byl první opravdu velký úspěch nacistického Německa. Anšlus dodal sudetoněmeckému hnutí za připojení k Říši velkou dynamiku a velká očekávání. U Židů vyvolal naopak obavy, viděli, co se děje ve Vídni, a viděli, co se děje i v pohraničí. Židé tu byli vystavováni pronásledování, brutálnímu zacházení, buď ze strany sudetoněmeckého freikorpsu, což byly polovojenské oddíly, nebo od SA, Hitlerjugend, případně jiných složek. Hned po Mnichovu vznikaly v pohraničí menší koncentrační tábory podobně jako v Německu v roce 1933, tady jich bylo alespoň deset. Byly určeny pro politické odpůrce, mezi kterými byli často Židé. Po Mnichovu docházelo k divoké arizaci, která byla později převedena do systému. Abych to shrnul: určitá část Židů, a těžko zjistit kolik, odešla už po anšlusu, část v září 1938 kvůli teroru, další velká část hned po mnichovské dohodě. Spolu s desetitisíci až statisíci Čechy a Němci, kteří z pohraničí prchali.

Ví se, kolik žilo v pohraničí Židů?

Jörg Osterloh dochází k závěru, že to horní číslo mohlo být 28 tisíc, nižší 25 tisíc. Minimálně 12 tisíc podle něj uteklo ještě před křišťálovou nocí. Víme, že když se v Německu v květnu 1939 konalo sčítání lidu, při němž Židé vyplňovali zvláštní dotazníky, tak v pohraničí bylo jen několik tisíc Židů. Není to detailně prozkoumáno, ale myslím, že to byli hlavně starší lidé a ti, kteří žili ve smíšených rodinách.

Je nějak zpracován osud německy mluvících Židů v Sudetech, kteří utíkali do Československa a byli vraceni zpět?

Podrobně ne. Vůbec si myslím, že vztah Československa k židovským uprchlíkům si zaslouží detailnější zpracování. My jsme se o to pokusili s Kateřinou Čapkovou v knize *Nejisté útočiště*, ale končíme mnichovskou dohodou právě proto, že představovala velký předěl. Po Mnichovu se přístup československých úřadů k uprchlíkům z pohraničí vyvíjel a nebyl jednotný. Nicméně v první chvíli po dohodě se čsl. úřady snažily, aby z těch sporných částí odjíždělo co nejméně odpůrců nacistů. Myslely si totiž, že tu dojde k lidovému hlasování. To se týkalo i německých antifasistů. Například ve zprávách Deutschland-Berichte, které vydávala německá exilová sociální demokracie, je několik zpráv o tom, že čsl. úřady vlaky s německými uprchlíky obrátily zpět do pohraničí. Tím je vystavovaly nebezpečí, zvláště pokud mezi nimi byli funkcionáři sociální demokracie či komunistické strany.

Kolem křišťálové noci je vidět, že úřady nejprve vydaly nařízení bránící příchodu Židů z pohraničí. Existují svědectví o tom, že skupiny židovských uprchlíků musely žít v zemi nikoho, že si je pohraniční hlídky, které většinou stály někdy v poli, předávaly tam a zpátky, že docházelo k hrozným situacím. Ale současně víme, že se většina těch lidí do zmenšené ČSR nakonec dostala. Buď ilegálně, nebo protože za ně intervenovali příbuzní, nebo díky tomu, že Československo pod vlivem západních mocností politiku vůči uprchlíkům zmírnilo a tolik na dodržování příkazů nedbalo.

Co se s uprchlíky dělo pak?

Nějaká část se ocitla v uprchlických táborech, které byly rozesety po celém území Československa a na jejichž správu vznikl dokonce samostatný úřad – Ústav pro péči o uprchlíky. To je z hlediska politiky státu velká změna, neboť za první republiky stát jakoukoli péči o uprchlíky před nacistem z Německa či Rakouska odmítal. Po Mnichovu se v této situaci ocitli především Češi. Nová instituce se starala o materiální potře-

by uprchlíků, o jejich do zapojení do pracovního trhu. Starala se i o vystěhování částí uprchlíků, hlavně Němců a Židů. Myslím si ale, že z Židů, kteří uprchli z pohraničí, žilo v uprchlických táborech málo lidí, většinou šli k příbuzným nebo se o ně staraly židovské obce.

Co se samotného průběhu listopadového pogromu týče, jak v pohraničí probíhal?

Průběh byl podobný jako v Říši, lišil se kontextem, o kterém jsem mluvil. Zdůraznil bych ale jednu věc: stejně jako v Říši, tak i v pohraničí byla křišťálová noc určitým průlomem. V první fázi byla nacistická politika vůči Židům sice násilná, ale po roce 1935, mimo jiné v souvislosti s chystanou olympiádou v Německu, úřady tyto projevy potlačovaly. To znamená, že Židé byli v Německu pronásledováni, vylučováni z hospodářství, z úřadů, ale nebyli zpravidla cílem fyzických útoků. Najednou přišla křišťálová noc jako státem organizovaný pogrom. Bylo to poprvé, kdy fyzické násilí proti Židům proniklo do kruhů, které byly doposud považovány za bezpečné, tedy do soukromí a do míst modlitby a setkávání – do synagog a škol. Obrat k násilí musel mnoha lidem připadat nepochopitelný, zvlášť pak jako trest za vraždu německého diplomata v Paříži, o níž věděli pouze z novin. Do křišťálové noci mohli Židé žít v duálním světě – mít bezpečný svět doma a „mezi svými“ a méně bezpečný svět mimo domov. Po ní už to nešlo.

Nalezli se lidé, kteří Židům pomáhali?

Takové případy určitě existovaly, ale špatně se dokládají. Ty, které jsem viděl, ukazovaly, jak sudetští Němci pomohli zachránit synagogu, jako třeba v Krnově. Záchrana ovšem neměla podobu protestu, ale skrývala se za argumentaci, že by požár synagogy ohrožoval okolní budovy. Nebo se nechala vypálit jiná budova – chevra kadíša. Těžko posuzovat, jak to přesně bylo, ale bral bych tyto výpovědi vážně. Určitě byly i případy pomoci lidem, ale prostě nejsou zaznamenány. Sousedé pomáhali Židy skrývat, pomáhali jim na hranici, hlavně se angažovali nežidovští příbuzní.

Připojovali se k organizovaným složkám i obyčejní Němci?

Akci samotnou prováděly jednotky SA, pomocná policie, Hitlerjugend, někdy gestapo, které zatýkalo, celkem tedy malé skupiny lidí, dejme tomu stovky. V sude-toněmecké tradici se naznačuje, že to byly jednotky zvnějšku, z Říše, já si myslím, že to byli převážně místní lidé, hlavně SA, pomocná policie i Hitlerjugend. Je to i lo-

gické, protože to byly jednotky radikalizované už před Mnichovem, jejich členové si vybíjeli nenávist na odpůrcích režimu i na Židech už dříve. Je jasné, že většina lidí přihlížela, neprotestovala. Známy obrázek z Opavy ukazuje, jak hoří synagoga a lidé se dívají. Jenže uvědomme si také, že ty synagogy často tvořily jednu z dominant města, a když hoří něco takového, lidé se prostě jdou podívat, televize tehdy neexistovala. Co si přitom mysleli, těžko říct. Často si stěžovali na poškozování majetku, doklady protestů nemáme. Ale na druhou stranu ty davy při pohledu na požáry nejásaly. Když byli vedeni židovští muži, to ano, dav jim spílal. Mohli bychom snadno říci, zfanatizovaní sudetští Němci, ale je třeba rozlišovat, vidět společnost takovou, jaká byla.

Ví se alespoň zhruba, kolik bylo tehdy poničeno a vypáleno synagog?

Odhadujeme, že vyhořelo nebo bylo poškozeno kolem 35 synagog. Kolik vyrabovali nacisté obchodů, těžko říct, protože velká část už byla „arizována“ nebo byla v procesu „arizace“, proto možná existuje tak málo zpráv o vyrabovaných obchodech. Pro srovnání: v Říši bylo – podle nacistické statistiky – zničeno 7500 obchodů a zhruba 350 synagog, což je obrovské číslo.

Hořící synagoga v Mostu. Foto Státní okresní archiv Most.

Ještě k těm synagogám: nebyly jen místem náboženských obřadů, ale měly širší symboliku. Spousta vypálených synagog v Německu, Rakousku i u nás byla postavena ve druhé polovině 19. století či na počátku 20. století; byly to často reformované synagogy, tempy, stály na významných místech ve městech, navrhli je výborní architekti v orientálním či maurském stylu nebo spíš připomínaly kostely. Když

se tyhle tempy otvíraly, na slavnost přišli zástupci státu, města a většinou i místní faráři. Symbolizovaly tak představu rovnosti a přátelského soužití mezi různými konfesemi, představu rovnosti Židů s ostatními obyvateli. Tím, že je ničili, chtěli nacisté symbolicky ukázat, že Židé do německé společnosti nepatří.

Jak o křišťálové noci psal český tisk?

Málo, až překvapivě málo. Teoreticky by bylo možné udělat ze zprávy ilustraci toho, jak je nacistický režim brutální, že odtržení pohraničí neznamená jen připojení Němců k Němcům, ale že je to také připojení k totalitnímu, antisemitskému a brutálnímu režimu. Nic takového jsme prakticky nenašli, vycházely jen krátké noticky, občas fotografie. Český tisk to nebral jako „téma“. Centrem zájmu byli čeští uprchlíci a osudy Židů v protektorátu.

K výročí pogromu chystáte projekt. Řekl byste o něm pár slov?

Na stránkách www.holocaust.cz jsou umístěny texty, vzpomínky, fotografie, popisy průběhu křišťálové noci v jednotlivých místech, výběr archivních dokumentů, výstřížky z tisku. Jedná se o projekt Institutu Tereziánské iniciativy, na němž spolupracuje Židovské muzeum v Praze. Nejde o velký výzkumný projekt, ale snažili jsme se

shromáždit v jedné prezentaci rozptýlené informace o této zásadní události českých dějin.

Internetové stránky budeme samozřejmě doplňovat i později, bez ohledu na kulatá výročí. Rádi bychom tím přispěli k tomu, aby se tento pogrom a s ním i osudy předválečné multikulturní společnosti vrátili do povědomí české veřejnosti.

ALICE MARXOVÁ

ZENOVÝ ŽID JIKAN ELIEZER

Leonard Cohen a jeho židovství

Na počátku sedmdesátých let položila redakce listu *The Jewish Telegraph* slavnému spisovateli, básníkovi, ale zejména písničkáři Leonardu Cohenovi několik otázek týkajících se jeho židovství. Otázka první: Daří se vám udržet si své židovství navzdory vlastní slávě? Odpověď L. C.: „Jestli na tebe zapomenou...“ Druhá: Je pro vás judaismus někdy překážkou? Narazil jste na antisemitismus? L. C.: „Ať se hanbí, ať se stydí ti, kdo o život mi ukládají.“ Třetí: Ovlivnil vaše psaní váš židovský původ? L. C.: „Tu spatřil ze střechy ženu, která se právě omývala.“ Čtvrtá: Inspiroval židovský původ někdy vaši tvorbu? „Byla to žena velmi půvabného vzhledu.“ Kde jste se narodil? Měl jste přísnou židovskou výchovu? L. C.: „V Montrealu. Poctivá závaží, poctivé míry.“

Na první pohled odpověděl Cohen poněkud tajuplně. Možná proto si redaktori pozvali na pomoc odborníky. Přizvaný psychoterapeut a ředitel Central Hebrew Board dr. Judah J. Slotki dospěli k nepřilíh překvapujícímu poznání, že Cohen má pravděpodobně značné znalosti judaismu, vlastní židovství nevyjadřuje přímo, ale filosofující poetikou, své „já“ vyjadřuje skrze různé charaktery. Poukázali tak na skutečnost, že Cohenova často temně tajuplná tvorba má své kořeny i v autorově židovství. Obeznamovaný čtenář ve zmíněných odpovědích rozezná útržky citátů ze Starého zákona – konkrétně z knih Žalmů (137, 5–6; 35,4), 2. knihy Samuelovy (11,2) a 3. knihy Mojžíšovy (19,36). Ze stručných odpovědí lze odvodit i stopy autorovy úhelné tematiky: Spiritualita, existenciální nejistota, minulost a ženy – erós v různých podobách a kontextech. Dodejme vzpoudu a smrt – vesměs vše v melancholickém, neřkuli depresivním hávu, případně v polohách ironických a útočných až cynických – nebo naopak v podobě velebně posvátné. Takový je Leonard Cohen.

POP RVÉ V PRAZE

Letos v září tato legendární postava v rámci světového koncertního turné dorazila poprvé i k nám, do Prahy – města, jehož jméno několikrát ve svých básních zmiňuje. Cohenova tvorba i základní životopis byly při této příležitosti mnohými publicisty popsány. V češtině dosud vyšly překlady dvou jeho románů a pěti knih poezie a známá monografie Iry Nadela. Poměrně reprezentativní vzorek. Nikdo se však v místním tisku příliš nezabýval Coheno-

vým vztahem k vlastnímu židovství. Domnívám se, že právě tato vrstva může zajímavě osvětlit Cohenovu často zádušnou, někdy až útočně ironickou i humornou a ne vždy snadno uchopitelnou tvorbu – ačkoli její kvalita, přes veškerou případnou uhrančivost, je kolísavá a někdy sporná. Kdo očekává v jeho poezii koncentrovanost a přesnost takového Holana, bude často spíše zklamán. Kdo chce ocenit jeho

Leonard Cohen v 80. letech. Foto archiv.

prózu, musí být připraven na eklektičnost vyprávění a otevřeně, často až „brutálně“ líčenou sexuální tematiku a výrazně egocentrický a ambivalentní vztah k ženám. Je vcelku pochopitelné, že Cohen zaujal především jako interpret vlastních písní, umocněných jednoduchými opakuječnými se melodiemi litanického charakteru, někdy vzdáleně připomínajících synagogální zpěv. Hudba tu spolu s hlasem, alespoň v těch nejlepších písních, vytváří jakousi meditativní náladu – melancholii, kdy posluchač, aniž by nutně rozuměl anglickému textu (podobně jako u francouzského šansonu), tuší, oč jde, a píseň intenzivně prožívá. Ano, dochází tu k duchovnímu zážitku svého druhu. A na tuto výjimečnou kvalitu kromě Cohena těžko u někoho narazíme – právě v tom je jeho síla a jedinečnost, kterou ukázal i na pražském koncertě.

Proč však u nás o židovském rozměru tohoto autora mnoho nevíme? Cohenův nástup i vrchol slávy je spjat s koncem šedesátých let minulého století. V Čechách záhy následuje „normalizace“, kdy slova

jako „žid“, „židovský“ se v oficiálním tisku takřka nesměla objevit. Je pak příznačné, že v tehdejších ojedinělých rozsáhlejších textech (v knize *Víc než jen hlas a Světové literatuře*, obojí z r. 1980) věnovaných Cohenovi o jeho židovství nepadne ani slovo! Do roku 1989 u nás nevyšla ani žádná jeho deska. Sám si však vzpomínám, že i když jsem texty překládal jen velmi klopotně, nakolik mě oslovily právě židovské prvky jeho písní, jež jsem znal prostřednictvím nesnadno získaných desek či z ciziny zasláných, naštěstí nezabavených zpěvníků, jejichž součástí byl i článek obsahující v úvodu citovaný dotazník. V 90. letech už Cohen nedosahuje své dřívější slávy, případně jsou vyzdvihovány jiné, obecně „srozumitelnější“ hodnoty jeho tvorby. Spisovatel, který se ostatně vrhl na písničkářství zejména z finančních důvodů, byl však ke své popularitě a kariéře popové hvězdy vždy značně sarkastický, stejně jako ke kvalitám svého hlasu.

NEHLEDÁM NOVÉ NÁBOŽENSTVÍ

Pokusím se, s vědomím jednostranného a zužujícího hlediska, alespoň naznačit, jak židovství poznamenalo práci Leonarda Cohena. Klíčová je bezpochyby rodina, ve které se 21. září 1934 narodil. Dostal židovské jméno Eliezer („Bůh mi pomáhá“) a později jako student na registrační formulář McGillovy univerzity hrdě uvede „židovská národnost“. V rodném Montrealu se nacházela nejstarší kanadská židovská komunita. Cohenův otec byl vnuk Lazaruse Cohena, známého jako reb Leizer, učitele na rabínské univerzitě ve Voložinu v Litvě. Lazarusův bratr Hirsch se později stal vrchním rabínem Kanady. Leonardův děd Lyon již v šestnácti letech napsal hru *Ester*, díky níž se stal tajemníkem Anglo-židovské asociace a působil i ve vedení mnoha jiných židovských organizací a založil kanadskou edici židovských novin *Jewish Times*. V pětaticeti letech se stal prezidentem v té době největší kanadské synagogy Šar ha-šamajim. Zvláštní bylo, že Lyon též propagoval armádu, a tak se oba jeho synové stali prvními židovskými důstojníky v Kanadě. Leonardův otec se vrátil z první světové války jako invalida a zemřel, když Leonardovi bylo devět. Tato smrt budoucího autora zásadně poznamená – „smrt jeho otce mu dala pocítit dotek tajemna, kontakt s neznámem“, napíše v autobiografickém románu *Oblíbená hra*. Rodina matky Maši pocházela z Polska. Maminka Leonardovi často zpívala polské, ruské a jidiš písně. Velký vliv na Cohena měl jistě i její otec – rabín Solomon Klinitski-Klein, autor *Lexikonu hebrejských homonym* a *Výboru rabínských*

výkladů. Jemu věnuje svou druhou sbírku básní názvem *Kořenka země*. Poměrně impozantní výčet předků jistě hovoří sám za sebe. Leonard navíc samozřejmě navštěvoval bohoslužby a odpolední židovskou školu při synagoze. Zde se seznámil s jazykem, metaforikou a symbolikou Starého zákona – jak v angličtině, tak v hebrejštině.

Solidní základy judaismu, které v dětství Cohen získal, ho budou provázet po celý život. I když později okusí jiné duchovní a fyzické „vzruchy“, jako zen-buddhismus, křesťanství, alkohol, drogy, sex, slávu, peníze, sem se bude vždy pokorně vracet. Po letech k tomu s typickou ironií poznamená: „Nehledám nové náboženství, jsem docela šťasten s tím starým – s judaismem.“ „Náboženství je můj oblíbený koníček. Je velmi vzrušující a hluboké. Nic nejde přirovnat k požitku z této aktivity. Kromě svádění, samozřejmě.“

KDO SEJDE OHNĚM

Není jistě překvapením, že židovská tematika se v Cohenově tvorbě objevuje velmi výrazně. A to v několika polohách a různých intenzitách. Jako interpretace či parafráze staro i novozákonních příběhů, postav a textů, využití biblických reálií, inspirace židovskými modlitbami a motivy vztahujícími se k židovským rituálům, autobiografické motivy, duchovní otázky, polemický vztah k náboženským institucím, ohlasy šoa a antisemitismu. Již v první Cohenově básnické sbírce *Porovnejme si mytologie* z roku 1956 se objevují tituly jasně se odvolávající k dané tematice: například *Městský Kristus*, *Modlitba za Mesiáše*, *Exodus*, *Spasitelé či Milenci* – infernální vize milenců ve spalovací peci koncentračního tábora. Samotný název následující sbírky *Kořenka země* odkazuje ke schránce na koření, používané při obřadu havdala, jenž zakončuje šabat a svátky. A opět výmluvné názvy: *Píseň pro Abrahama Kleina*, *Izajáš*, *Po šabatových modlitbách*, *Kněží 1957*, *Z pevniny nebes*, báseň *Génius*, v níž se Cohen stylizuje do různých archetypálních podob Žida, a především text *Řádky z deníku mého dědy*, v němž se sejdou skoro všechny polohy autorovy ži-

dovské tematiky, včetně narážky na význam vlastního příjmení: „Od Árona až k mému otci byli všichni v mé rodině kněží“ (kohen – hebrejsky kněz). Ve sbírce se objevuje též téma pro Cohena velmi významné – sexualita, kterou líčí velmi otevřeně, ale též, po vzoru starověké židovské milostné poezie, v těsném sepětí se spiritualitou.

V prvním autobiografickém románu *Oblíbená hra* spisovatel mimo jiné kritizuje úpadek skutečné spirituality v židovství, povrchní přístup k náboženství. *Knihy milosrdenství* je sbírkou parafrází biblických žalmů. Cohen se inspiruje jazykem hebrejských modliteb a vytváří soubor originálních modliteb, napomáhajících se vyrovnat zejména s vlastní úzkostí. Je výmluvné, že v této knize a ve sbírce poslední *Knize toužení*, která též obsahuje některé písňové texty, se objevuje grafický symbol dvou prolínajících se srdcí připomínajících Davidovu hvězdu. Samozřejmě dané náměty se viditelně objevují i v Cohenových písních, připomeňme například hity *Izákův příběh* nebo *Hallelujah*, slavná píseň *Kdo sejde ohněm* je přímo inspirová-

Myslím, že je to opravdu skvělá země. Možná nejdemokratičtější země na světě. A žije.“

ZEN-JUDAISMUS

Těžko lze ovšem opominout Cohenovu významnou zkušenost se zen-buddhismem. Tomuto duchovnímu směru se věnoval již od počátku 70. let. V 90. letech dokonce pět let pobýval v buddhistickém klášteře nedaleko Los Angeles, v němž ho pojmenovali Jikan – „Tichý“. To pobouřilo mnohé členy židovské komunity, včetně jeho sestry. Cohen je však přesvědčoval, že díky zenu se stal lepším Židem. „Prostřednictvím (zenových) cvičení jsem si objasnil mnohé otázky týkající se Bible, textů v Bibli. Myslím, že je to zásadní činnost, která je společná zakladatelům všech náboženství. Toto učení přináší zkušenost, kterou lze nazvat náboženskou nebo spirituální vírou, a je velmi propracované.“ Již v 70. letech jeden z kritiků knihy poezie *Smrt muže jedné ženy* užil škodolibý termín „zen-judaismus“.

Ohlasy zen-buddhismu a judaismu v *Knize toužení* z roku 2006 jsou pak exemplární – jak po obsahové, tak formální stránce. V básni *Jeden můj dopis* dochází až k symbióze, kdy autor užije na místě podpisu „Jikan Eliezer“. Najdeme tu i zvláštně zašifrovanou báseň *Není Žid*, kterou Cohen zamýšlel jako sarkastickou odpověď těm ortodoxním Židům, kteří se jako jediní považují za Židy a ostatní neakceptují. Opět je ve sbírce výmluvné, jak básník píše slovo Bůh – po vzoru některých židovských náboženských textů s výnečným písmenem: B-h.

Na závěr jsem si ponechal Cohenovu odpověď na otázku, co pro něj znamená Bible. „Je to kniha o zkušenosti, o zážitku. Je jedinečná, především Starý zákon, i když já mám

rád i Nový zákon, mám rád postavu Ježíše a jeho úlohu. Ale Starý zákon, to je opravdu testament, svědectví o vítězství zkušenosti. Je to příběh, jsou to lidé, kteří čelí absolutnu a současně musí čelit i ostatním lidem, tomu, co je relativní. Je tu napětí a boj mezi relativním a absolutním. A je důležité, aby člověk do toho napětí uměl nahlížet.“

MAREK BOUDA

...a o šabat v roce 2007. Foto archiv.

na modlitbou *Unetane tokef*, jež se recituje o Roš hašana a Jom kipur.

Cohen se nikdy netajil se svými sympatiemi ke Státu Izrael. Když roku 1973 vypukla jomkipurová válka, odjel do Izraele a vstoupil do armády. Do přímé akce ho nepustili – ale během dvou měsíců objížděl základny a zpíval vojákům. „V Izraeli jsem byl několikrát – jako turista, dobrovolník v armádě, zpěvák.

HERZZEIT NEBOLI ČAS SRDCE

Korespondence Paula Celana a Ingeborg Bachmannové

Frankfurtské nakladatelství Suhrkamp Verlag vydalo nedávno rozsáhlý 400stránkový svazek nazvaný *Herzzeit* (doslovně přeloženo „čas srdce“). Jedná se o kritické vydání korespondence Paula Celana a Ingeborg Bachmannové. Kniha obsahuje jedinečné dokumenty o složitém a vášnivém vztahu dvou vynikajících básníků: na dvě stě dopisů, pohlednic, telegramů a dedikací. Dokumenty o lásce, ale také bolesti a utrpení, a především nádherné texty, reflektující osobní život autorů a význam, jenž pro ně a jejich poezii měl.

Ingeborg Bachmannová (narozena roku 1926 v Klagenfurtu, zemřela roku 1973 v Římě) patří k nejvýraznějším zjevům rakouské literatury druhé poloviny 20. století. V letech 1945–1950 studovala filosofii, psychologii, germanistiku a právní vědy v Innsbrucku, Štýrském Hradci a Vídni; habilitovala se kritickou prací o Martinu Heideggerovi. Paul Celan (1920–1970) je židovský básník pocházející z německojazyčné enklávy v Černovicích na Bukovině (dnes Ukrajina). Po druhé světové válce, v níž v koncentračním táboře ztratil oba rodiče, odešel nejprve do Bukurešti a do Vídně, poté do Paříže.

Poprvé se setkali v květnu roku 1948 ve Vídni. Bachmannové bylo jednadvačet, pocházela z rodiny učitele a bývalého člena nacistické strany, studovala filosofii, psala básně a zabývala se Heideggerem. Zamílovali se do sebe a strávili spolu měsíc. Celan pak odjel do Paříže, našel tu práci, oženil se s grafičkou Gisele Lestrangéovou, která ilustrovala jeho sbírku *Mohn und Gedächtnis* (Mák a paměť), měl s ní syna. V literárních kruzích byl uznávaným umělcem. S Bachmannovou si neustále psal.

Korespondence začíná Celanovou básní *V Egyptě*, kterou poslal Bachmannové k 22. narozeninám. V roce 1950 se mu Bachmannová svěřuje se svým prvním „nervovým zhroucením“ a v červnu 1951 Celanovi píše: „Miluji tě a nechci tě milo-

vat, je toho tolik a je to tak složité.“ Milostný vztah vypukl znovu roku 1958; tehdy už je z Bachmannové zralá básnířka a její knihy stojí na pultech vedle Celanových. Jedná se o nejintenzivnější a nejšťastnější dobu jejich lásky.

Recenzenti poznamenávají, že nejkrásnější a nejpřesvědčivější dopisy vznikaly v době odloučení, hořkosti a zklamání. Nejhorší krizi psychicky labilní Celan zažil na konci padesátých let, kdy jej obvinila Claire Gollová, že pro svou práci zneužil básně jejího zemřelého manžela Ivana Golla. Bachmannová se za Celana spolu s dalšími umělci tehdy postavila: na jeho obranu společně napsali dopis do novin *Neue Rundschau*. 27. září 1961 pak ještě pro Celana sestavila dopis, v němž mu dodávala odvalu – už ho však neodeslala a v korespondenci nepokračovala.

Svazek obsahuje též dopisy spisovatele Maxe Frische (přítele Bachmannové v letech 1958–1962) Celanovi a pozoruhodné listy Bachmannové z pera Celanovy manželky Gisele. Ačkoli soužití s Celanem pro ni muselo být velmi složité, nikdy ho nepřestala milovat, a to i poté, co se dozvěděla o jeho nevěře.

Roku 1970 spáchal Paul Celan po řadě psychických krizí a několika léčeních sebevraždu. A o rok později (a dva roky před autorčinou tragickou smrtí) vydala Bachmannová román *Malina*, který obsahuje pohádkovou kapitolu *Tajemství prince z Kagranu*, věnovanou Celanovi jako člověku, kterého milovala víc než kohokoli na světě. *ab, am*

Paul Celan V EGYPTĚ

Máš říci oku cizinky: Bud' vodou!

A ženy, jež v té vodě tušíš, pak hledej v cizinčině oku.

*Zavolej je z té vody: Rúť! Noemi!
Mirjam!*

*Ozdob je, když u cizinky ležíš.
Ozdob je oblačnými vlasy
cizinčinými.*

*A řekni Rúť, Noemi a Mirjam:
Hleďte, spal jsem u ní!*

*A ozdob cizinku vedle sebe
nejkrásněji.*

*Ozdob ji svým smutkem po Rúť,
Mirjam a Noemi.*

A cizince pak řekni:

Pohleď, spal jsem u nich.

Ingeborg Bachmannová PAŘÍŽ

*Vpleteni v kolo noci
spí zatracenci*

*v dunících chodbách tam dole,
však kde jsme my, je světlo.*

*Máme náruče plné květin,
mimóz tolika let,
a zlato padá od mostu k mostu
bez dechu k řece.*

*Studené je to světlo,
chladnější kámen před branou,
a mísky fontán
jsou zpola prázdné.*

*Co bude, když my, zmámení
do konečků vlasů,
zůstaneme a zeptáme se: co bude,
když ustojíme krásu?*

*Pozvednutí na vůz světla,
i jako bdící jsme ztraceni
v ulicích géníů tam výše,
však kde nejsme, je noc.*

Paul Celan BŘEH RÝNA (Loď plná šterku II)

*Hodina vody, loď plná šterku
nás veze k večeru, a ani my,
tak jako ona, nemáme naspěch,
a mrtvé proč stojí na zádi.*

*Úleva. Plíce, medúzu
zdraví zvon, hnědý
výběžek duše dosáhl dech,
bolavý svatostí.*

Paul CELAN Ingeborg BACHMANNOVÉ,
Paříž, 31. 10.–1. 11. 1957

Dnes. Den s dopisem.

Zkáza, Ingeborg? Ne, jistě ne. Jen: pravda. neboť ta je, i zde, protikladným pojmem: protože je pojmem základním. (...)

Ani já nevím, co to všechno znamená, nevím, jak to nazvat, snad předurčení, osud a úkol, hledat názvy nemá smysl, ale vím, že je to *tak*, navždy.

I mně se vede jako Tobě: to, že smím vyslovit a napsat Tvé jméno, aniž bych se snažil potlačit hrůzu, jež na mě při tom padá – je pro mě navzdory všemu – štěstím.

A víš také, že když jsem Tě potkal, představovalas pro mne oboje: *smyslnost* i ducha. A to nejde oddělit – nikdy, Ingeborg.

Vzpomeň si na báseň „V Egyptě“. Jakmile si ji po sobě přečtu, vidím Tě do ní vcházet: Jsi základ mého života, protože jsi a zůstáváš ospravedlněním mé řeči. (Na to jsem narážel i tehdy v Hamburku, aniž bych vlastně tušil, jakou pravdu jsem vlastně vyslovil.)

Ale pouhá řeč přece nic neznamená, chtěl bych s tebou i mlčet.

Gisele CELANOVÁ-LESTRANGE
I. BACHMANNOVÉ, 23. 11. 1970

(...) Paul si vybral tu nejanonymnější a nejosamělejší smrt, jaká existuje. Člověk může jen mlčet, respektovat jeho volbu, ale je to velmi tvrdé, jak dobře víte. A jistě víte i to, že jsem s ním poslední dva roky nežila. Nemohla jsem mu pomoci, mohla jsem se s ním jen ničit, a byl tu i Eric. Myslím, že Paul to určitě chápal. Ale bylo to tvrdé. Bylo to řešení? Hodně nad tím přemýšlím. Kdybych bývala věděla? To, čeho jsem se bála! Nedokážu to všechno napsat a špatně se mi s tím žije. Potácím se od jednoho neúspěchu k druhému. Ale proč Vám to říkám.

Občas o Vás dostanu nějaké zprávy, velmi letmé, že se prý nemáte dobře, a často myslím na Váš těžký osud. (...) Květiny od Vás jsou tady: růže. Už jednou jste mi je poslala. A já nezapomněla – ty květiny Paul tolik miloval. Jsou tu a poslal je někdo, kdo také kvůli Paulovi trpěl a kdo ho také miloval.

(Z němčiny a francouzštiny vybrala a přeložila Alena Bláhová.)

ZASVĚCENCI VĚDÍ SVĚ

Rakouský pravicový politik Jörg Haider, který svého času chválil Hitlerovu zaměstnaneckou politiku, se zabil v autě. Vyšetřovatelé uvedli, že jel rychlostí 142 kilometrů za hodinu v místech, kde byla povolena rychlost sedmdesátikilometrová, nejnověji jsme se dozvěděli, že Haider měl v krvi 1,8 promile alkoholu.

Nevěřte však drbům, zvláště když se jedná o politiky a píší o nich sdělovací prostředky zaprodané mafím a tajným službám, ovládané temnými silami. Tak jsem se na internetovém diskusním fóru extremistického ražení dozvěděl, že Haider byl zavražděn. Proč? Protože – cituji – „nejsou tomu ani dva týdny, kdy prohlásil v hojně sledovaném televizním interview, že bankovní mafie by měla být rozpuštěna, protože prodává nic netušícím lidem toxické finanční instrumenty“. Další diskutující upřesnil, že „nešlo ani tak o samotného Haidera jako o varování neposlušným politikům, kteří se nechtějí podílet na záchranném balíku pro bankéře a jiné přátele Talmudu“. Na přetřes přišly i technické detaily vraždy. Byla mlha, Haider v žádném případě nemohl jet tak rychle, jak policie udala. Jeho vůz měl dvanáct vzduchových polštářů. Takže, jak uvedl další zasvěcenec, „nastává spíše nebezpečí, že se řidič při nehodě udusí, než že by se zranil“. A „proč ho odvezli na košer pitevnu do jiné nemocnice?“ dotazoval se další účastník diskuse, zatímco jiný upozorňoval, že podle svědků Haider před jízdou nepil žádný alkohol...

Je to zvláštní svět, svět lidí přesvědčených o gigantickém komplotu a spikleneckém řízení světových událostí. Agentura GfK zveřejnila minulý měsíc výsledky svého průzkumu, který se zabýval ohlasem konspiračních teorií v české veřejnosti. Ze zkoumaného vzorku populace plných 42 % dotázaných uznalo za pravdivou většinu z 16 nabídnutých tezí, přičemž v alespoň jednu konspirační teorii prý podle průzkumu věří každý český občan. Nejvíce respondenti přitakali názoru, že „kuponová privatizace se konala pro obohacení vybraných“. V dané škále hodnocení mělo slušnou odezvu i tvrzení, že „Američané chtějí ovládnout Českou republiku“ či že „svět řídí malá skupina finančníků“. Naproti tomu nižší podporu získaly teze, že „princezna Diana byla obětí atentátu“, že „1. září 2001 zorganizovaly tajné služby USA“ nebo že „na svět působí tajné satanské organizace“.

V ČESKU TO NENÍ O MOC JINĚ

Podle tvůrců analýzy její výsledky v celku svědčí o tom, že česká společnost se odklání od klasických velkých konspirací, které obsahují i rasistický náboj, a určitě není posedlá nějakou kolektivní paranoiou. Chtělo by se dodat: Jak v kterém prostředí. Když se blížilo 90. výročí vzniku Československa, jistě webové stránky názorově blízké Dělnické straně, usilující o vstup do české politiky, se tedy věnovaly i této události. Můžeme se tam například dočíst: „První republika, žido-zednářská ČSR, je jistě pro někoho tím nejkrásnějším, co kdy spatřilo světlo světa. Tedy pro Židy, zednáře a jejich poskoky.“

Na stejném místě, jen v jiném příspěvku se zase píše:

„Cílem první světové války bylo rozbití velkých mocenských států (monarchií) a zničení jejich vlivu v Evropě – Rakouska-Uherska, Německa, Ruska a Turecka... Jejich likvidace byla základní podmínkou k nástupu mezinárodního židovského kapitálu a jeho politické projekce – demokratizace, bolševizace, internacionalizace a odstranění velmocenského postavení Evropy ve světě a její podřízení světovým kolonizačním a sjednocovacím záměrům židovstva... Československá republika byla experimentem uměle vytvořeného státu na přání mezinárodních židů ze států ‚Velké čtyřky‘. Proto také bylo jedinou zemí, ve které byla oficiálně uznána židovská národnost. Aby Židé dali všem svým soukmenovcům ve světě znamení, že v Československu už vládne ‚vyvolený národ‘, umístili do státní vlajky modrý klín (poloviční Davidovu hvězdu). Od roku 1918 byla tedy tzv. Československá republika, český a slovenský národ, pod stálou kontrolou a kolonií mezinárodního židovstva. Hlavním garantem židovského vlivu v Československu byl její prezident T. G. Masaryk (který byl po otci židovského původu – Rödlich).“

Citovat více netřeba a netřeba ani dále spekulovat o příčinách násilné smrti rakouského politika Jörga Haidera. Vždyť je jen otázkou času, než naši národovci odhalí, že ho nechali zavraždit potomci českých Židů nenávidící Rakousko ve službách izraelského Mosadu a placení z peněz Rusů, Američanů a Viktora Koženého.

(Psáno pro Rádio Česko a Rch; rozšířená verze.)

LEO PAVLÁT

ŽO V PRAZE 1989–2008

1-09.ps(pokračování ze str. 3)

pěči Židovského muzea obnoveny nápisy s téměř 80 000 jmen židovských obětí šoa z českých zemí. Židovské muzeum rekonstruovalo a pro veřejnost zpřístupnilo Klausovou synagogu. ŽOP, FŽO a Židovské muzeum v Praze společně usilují, aby učebnice a osnovy, schválené ministerstvem školství, obsahovaly nezkrácené informace o judaismu a o Židech. FŽO a ŽOP opakovaně vyzývají ministra zahraničí Josefa Zientenu a německého kancléře Helmuta Kohla, aby se zasadili o odškodnění českých židovských obětí nacismu. Spisovatel Elie Wiesel navštívil Prahu při příležitosti vydání své světoznámé knihy *Noc* v nakladatelství Sefer. Byla dokončena rekonstrukce Vysoké synagogy, v níž se opět začaly konat bohoslužby. Při Židovském muzeu bylo za účasti prezidenta Václava Havla otevřeno Vzdělávací a kulturní centrum.

1997

Díky prostředkům získaným restitucí a za přispění americké Nadace Ronalda S. Lauderova může ŽOP uskutečnit dlouho připravovaný záměr – otevření základní židovské školy. Do první třídy se na školní rok 1997/98 zapsalo 8 prvňáčků. Představitelé FŽO a Tereziánské iniciativy odmítli účastnit se slavnostních projevů Václava Havla v Bonnu a Romana Herzoga v Praze, jimiž byla stvrzena Česko-německá deklarace. Důvodem bylo, že deklarace pominula otázku individuálních odškodnění českých obětí šoa a nacismu. Na Novém židovském hřbitově byla odhalena pamětní deska se jmény význačných židovských umělců umučených nacisty. ŽOP poprvé uspořádala letní tábor pro děti, který se koná i v následujících letech. V budově ŽOP byla otevřena náboženská studovna Midraša Tiferet Uzi.

1998

FŽO a ŽOP důrazně protestují proti rasově motivovaným útokům, jejichž obě-

tí jsou Romové. Obě instituce věnují kritickou pozornost publikacím, které popírají šoa. Reprezentace ŽOP schválila záměr vybudovat další domov pro ty, kteří pro trvalou změnu zdravotního stavu potřebují soustavnou péči. Správní rada Fondu budoucnosti schvaluje projekt humanitární pomoci pro oběti nacionálněsocialistického násilí. V praxi to znamenalo, že obětem holocaustu začalo být vypláceno pravidelné individuální odškodnění. Uskutečnilo se tak to, v co už málokdo doufal. Ve volbách ŽOP na období 1998–2001 byl předsedou zvolen Jiří Daniček. ŽOP zahajuje generální rekonstrukci a restaurování Staronové

synagogy. Židovské muzeum rekonstruovalo a pro veřejnost po 16 letech zpřístupnilo Španělskou synagogu. Židovská škola vstoupila do druhého roku své existence, školka je už známým a vyhledávaným zařízením. V rámci spolupráce s Úřadem pro šíření Tóry v diaspoře (Sochnut) a Rotshild-Institutem začali jako zástupci vrchního pražského rabína působit mladí izraelští rabíni. Do roku 2006 se vystřídali čtyři.

1999

FŽO i ŽOP se angažují ve snaze o potrestání tereziánského dozorce Antona Mallotha. Byla vytvořena smíšená vládní komise za předsednictví místopředsedy vlády Pavla Rychetského, jejímž úkolem bylo navrhnout možnosti dokončení restitucí u fyzických osob a dořešit proces navrácení majetku židovským obcím. V komisi byli zastoupeni členové vlády, ministerstev, FŽO a mezinárodních židovských organizací. Jako první v rámci záměru převést část majetku ŽOP do účelových nadací vznikla Nadace ŽOP s posláním ochrany památek a rozvoje židovských tradic. Zkvalitňují a rozšiřují se služby poskytované seniorům Penzionu Charlese Jordana i prostřednictvím sociálního oddělení ŽOP. Předsedou FŽO byl opět zvolen Jan Munk. V březnu byla dokon-

čena rekonstrukce Staronové synagogy. ŽOP a FŽO pomáhají obětem nacistické perzekuce uplatnit nároky vůči švýcarským bankám a mezinárodním pojišťovněm (spící konta a neproplacené pojistky z doby holocaustu).

Koordinační komise SBS a FŽO se zasazuje za odškodnění za otrockou a nucenou práci. ŽOP založila při Lauderově škole čtyřleté Gymnázium Orchadaš (hebrejsky Nové světlo). Systém židovského školství v Praze tak zahrnuje školku a základní a střední školu. V Praze 6 byl slavnostně uveden do provozu nový domov ŽOP pro seniory s denním centrem, byty pro chodící pacienty a lůžkovou částí, určený především pro oběti šoa. V domově je k dispozici nepřetržitá zdravotní péče a celá řada doplňujících služeb. ŽOP vyvíjí snahu zachránit zachované části nejstaršího židovského hřbitova v Praze ve Vladislavově ulici a prosadit jejich prohlášení za kulturní památku.

2000

Probíhá diskuse o podobě ŽOP a o stanovách. Česká vláda schválila návrh na památkovou ochranu zachovaných částí hřbitova ve Vladislavově ulici. Ostatky, vyzvednuté při zahájení zemních prací, byly uloženy na Novém židovském hřbitově. FŽO se zasazuje o přiznání statusu politického vězně osobám, které se kvůli rasové perzekuci skrývaly nebo byly internovány. ŽOP i FŽO protestovaly proti českému vydání knihy Adolfa Hitlera *Mein Kampf*. Jako jeden z výsledků práce smíšené vládní komise byl přijat zákon o zmírnění některých majetkových křivd obětem holocaustu. Umožňuje navrátit židovským obcím dosud nevydané nemovitosti vlastněné státem, jednotlivcům pak umělecká díla a zahrnuje i restituci zemědělského majetku. Zároveň byl tímto zákonem ustaven Nadační fond obětem holocaustu, do kterého stát vložil 300 milionů Kč.

Výsledkem dlouhodobého úsilí ŽOP a fondu Zecher (a také díky porozumění a pomoci městských úřadů) byly zpřístupněny rekonstruované synagogy v Polné a ve Světlé nad Sázavou. Lauderovy školy při ŽOP navštěvuje 136 žáků. Oba domovy pro seniory plní své poslání a jsou obsazeny. Na vzdělávání a sociální péči vydává ŽOP značnou část svého rozpočtu, který je vyrovnaný.

(dokončení v příštím čísle)

KRÁČEL, JAKO BY MU PATŘILA ZEMĚ

Herec a obhájce lidských práv Paul Newman zemřel

Dne 27. září 2008 zemřel slavný americký herec Paul Newman. Podlehł rakovině plic. K jeho nejslavnějším rolím patří ty ve filmech Podraz, Kočka na rozpálené plechové střeše, Hombre, Frajer Luke nebo Butch Cassidy a Sundance Kid. Roku 1986 získal Oscara za celoživotní přínos světovému filmu a o rok později za výkon ve snímku Barva peněz. Většina nekrologů zmiňuje Newmanův židovský původ. Jak důležitý tento fakt byl pro část jeho diváků, vystihuje nekrolog, který vyšel 2. října v americkém židovském listu *The Forward*. Přinášíme jej v mírně krácené verzi.

Paul Newman patřil k prvním moderním židovským superhvězdám a současně byl jedním z prvních, kdo ve filmu po druhé světové válce dokázali ztvárnit odcizené antihrdiny a předvést introvertní existenciální hrdinství.

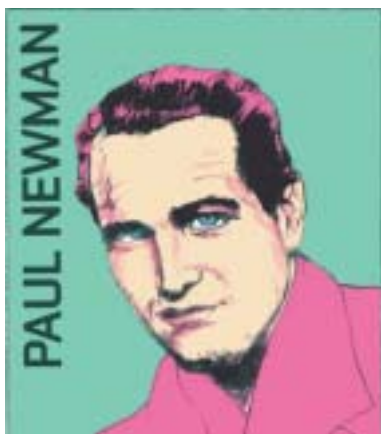
Newman byl poloviční Žid po otci, clevelandském obchodníkovi, zatímco matka byla katolička [původem z východního Slovenska]. On sám se ovšem vždy prohlašoval za Žida, neboť jak jednou suše poznamenal: „Je to větší výzva.“ A také byla, neboť v 50. a 60. letech minulého století byl v Americe stále běžný „džentlenský“ antisemitismus. Hollywoodská továrna na sny produkovala filmy, v nichž se vynořovaly buď stereotypy Židů, nebo v nich žádní Židé nevystupovali. Režisér Otto Preminger, rakouský Žid, údajně obsadil Newmana do role sionistického rebela ve filmu *Exodus* (natočeného podle románu Leona Urise) hlavně proto, že chtěl slavného herce židovského původu, který by přitom „nevypadal židovsky“. Myslím, že Newmanova postava v *Exodu*, ten statečný sabra Ari Ben Kana'an, který se rozhodne odporovat Britům a propašovat do Palestiny 600 lidí, kteří přežili holocaust, byla pro mě (a další děti generace 60. let) hodně důležitá. Pomohla nám překonat drásavé vědomí nacistických jatek, které nám naši traumatizovaní židovští rodiče s těmi nejlepšími úmysly vtloukali do hlavy, protože se chtěli ujistit, že my žádný další holocaust nepři-

putíme. Když jsme pak viděli Ariho v podání Paula Newmana, byl to nádherně osvobozující pocit. Stál tu silný, krásný židovský hrdina. Moderní, díky technickolorové technice křiklavě barevný Mojžíš, který s chladnou sebejistotou bojoval s úřady, aby chránil svůj národ. Je jasné, že film zjednodušuje historické problémy. Ale pro vnímavou holčičku, syčenou obrazy židovského utrpení, byl Newmanův výkon výbuchem spravedlivé síly a naléhavým výkřikem o pomoc pro Izrael.

JEHO TIKUN OLAM

Podivně nás uklidňoval i jeho filmový sex-appeal. Než Hollywood v 70. letech objevil kouzlo etnické různosti, židovské postavy ve filmech a televizi se od sebe příliš nelišily: buď hořekující židovské matky, nebo záhadní patriarchové atd. Newman byl jiný. Kráčel, jako by mu patřila země, a vyzářoval nedbalé, zchátralé kouzlo. A i když jeho outsideři a vyvrhelové, které tak rád hrával, nebyli nijak židovští, rezonovaly s mým pocitem jinakosti a odcizení, které jsem jako dítě vyrůstající na Středozápadě, v semeništi evangelikálního křesťanství, cítila.

Obdivovala jsem také Newmanovu neokázalou a opravdovou oddanost sociální spravedlnosti, jeho vlastní verzi „tikun

Kresba Antonín Sládek.

o protest proti válce ve Vietnamu. A když se už k stáru ve filmu tolik neobjevoval, byl obdivuhodný jednak jako režisér (např. filmu *Rachel, Rachel*) a také svým zaujetím po humanitární pomoc. Jeho firma na potraviny se značkou Newman's Own věnovala čtvrt milionu dolarů na charitu po celém světě, což bylo vzhledem k jeho majetku více, než daroval kterýkoli Američan ve 20. století.

MISHA BERSONOVÁ
(Přeložila am.)

NEJSTARŠÍ NENÁVIST

(dokončení ze str. 7)

Proč se francouzské politické a mediální elity projevují tak antiizraelsky?

Musíme si uvědomit tři věci. Především se velká část západních elit po roce 1980 obrátila k vizi nové skvělé budoucnosti: budoucnosti postnacionálních společností, jinými slovy budoucnosti „kosmopolitní demokracie“, která povede k zániku národních států, vnímaných jako trapné přežitky. Přitom Izrael je demokratický národní stát, charakterizovaný právě silnou demokracií. Je ztělesněním zneklidňující výjimky a sama jeho existence je vnímána jako skandál. Dále: Izrael, velká regionální síla, je spojován se Spojenými státy, světovou hypervelmocí, a útočí se na něj stejně jako na USA ve jménu antiimperialismu. Jistě víte, jak hluboko je ve Francii zakořeněný antiamerikanismus. Všeobecný populismus roste z nenávisti k moci na základě polemické směsi: „moc rovná se nespravedlnost“. Jako kdyby „slabí“ museli být vždycky „spravedliví“! A konečně – francouzské elity přijaly za svou de Gaullovu pozici, kterou zaujal v listopadu 1967 po šestidenní válce: zuřivý antiizraelismus spojený s proarabským postojem.

Mluvíte o slabosti a zbabělosti mezinárodních komunity, v první řadě evropské, která dnes podporuje tábor nepřátel západní demokracie...

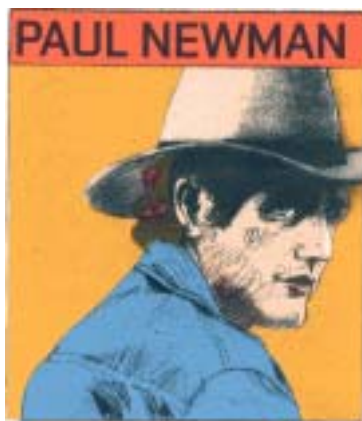
Západní země jsou dnes jako nikdy předtím v historii konfrontovány s islamistickým terorismem al-Káidy a s hrozbami islámsko-teroristických států (s Íránem v čele). Vlažný postoj evropských elit vůči násilnostem v prostředí islamistů, kteří těžili ze znechucení nad zveřejněním karikatur proroka Muhammada, ukazuje, jak se poznenáhlu prosazuje logika „raději zelení než mrtví“. Známe slabosti pluralistických demokracií tvářív v tvář jejich rozhodnějším nepřátelům, které odmítají rozpoznat jako takové. Podceňování nepřítele je opium blahobytných západních společností, které sní o tom, že žádné nepřátele nemají nebo že mají nepřátele, které lze tolerovat. Jenomže tolerance není politika, tím méně v mezinárodním kontextu. Bojím se, že se v naší stárnoucí Evropě znovu rodí duch mnichovanství. Lze se obávat vzruchu evropského neutralistického proudu, který jde ruku v ruce s kapitulací před islámským terorismem a společně s ní slaví své zasnuby na troskách transatlantických vztahů a opuštěním Izraele.

Z francouzského časopisu *Information Juive*, září 2008, přeložila ALENA BLÁHOVÁ.

SLAVÍK U ZDI NÁŘKŮ ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

Média (například Hospodářské noviny, 9. 10.) zaznamenala, že se Praha a Kolín přidaly k téměř třem stům městům v Evropě, která se účastní projektu *Kameny zmizelých*: vzpomínkové dlaždičky se jménem člověka zavražděného v šoa se zasadí do země před domem, z něhož navždy odešel. První ze zatím deseti pražských pamětních kamenů nese jméno Maxe Ecksteina (46), který byl zavražděn v Lodži. Byl uložen před jeho posledním bydlištěm v Jáchymově č. 4. ■ Deník Lidové noviny (20. 10.) referoval o tom, že papež Benedikt XVI. váhá s podpisem dekretu pro blahorečení svého předchůdce Pia XII., který byl v pontifikátu za éry nacismu. Prohlásit Pia za svatého by mohlo „mezi Židy a katolíky otevřít ránu, která by se dala jen těžko zahojit“, tvrdí Amos Luzatto, hlava židovské komunity v Itálii. ■ Stejný deník (7. 10.) informoval o tom, že na tradičním sněmu biskupů ve Vatikánu přednášel poprvé rabín – rabín Šear Jašuv Cohen z Haify je jedním z předsedů komise pro dialog mezi Izraelem a Vatikánem. ■ Magazín Práva (18. 10.) otiskl životní příběh „kupičovského Oskara Schindlera“, evangelického faráře, kdysi podplukovníka Svobodovy armády Jana Jelínka (96), který za druhé světové války zachránil na své faře ve volyňském Kupičově několik desítek lidí. ■ Média zaznamenala, že zemřel Paul Newman. Mladá fronta Dnes (4. 10.) pod titulkem „Krásný Paul po matce od Humenného“ připomíná, že matka slavného herce v mládí emigrovala ze Slovenska do Ameriky, kde se provdala za Arthura Neumanna, „Žida tak dobrého, že bych ho nevyměnila za sto křesťanů“, jak prý napsala do staré vlasti. ■ Havlíčkobrodský

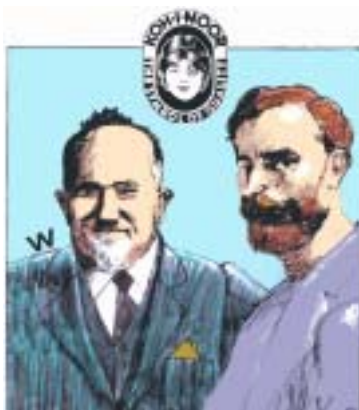

deník (22. 10.) připomíná vydání knihy A. Kašparové a M. Kampana *Židé na Havlíčkobrodsku* (Muzeum Vysočiny). ■ Pod titulkem „Hledáme pamětníky. Ozve se někdo?“ hledá Hranický týden (24. 10.) další aktivisty do projektu *Zmizelí sousedé*, který slibně rozvinuli studenti a učitelé Gymnázia Lipník nad Bečvou. V současné době se chce projekt zaměřit hlavně na konkrétní příběhy týkající se osudů jednotlivců i rodin v celé oblasti Moravské brány. ■ Média zaznamenala, že spisovatel Arnošt Lustig je letošním laureátem Ceny Franze Kafky. V rozhovoru pro Lidové noviny (23. 10.) odpovídá na otázku „Čím je pro vás Franz Kaf-

ka?“ mj.: „Byl jako kanárek, kterého si havíři berou pod zem, protože cítí plyn dřív než lidé. Poznává smrtící nebezpečí.“ V souvislosti s Lustigem se také hovořilo o možnosti Nobelovy ceny. ■ Olomoucký deník (18. 10.) rozvedl v krátkém článku, co oznámil už v titulku: „Masaryk podpořoval vznik Izraele.“ ■ MfDnes (18. 10.) recenzovala knižní vydání pamětí, které levicový novinář a publicista Stanislav Budín (vl. jm. Benzion Bať) napsal v l. 1969–1972. Budín si nejspíš neuvědomoval, píše se tu, „že jeho příklon k revoluci ... pramenil ze snahy se jednou provždy vymanit ze zapadlého štetlu... Generace pozdějších revolucionářů chtěla uniknout jak štetlu fyzickému, tak duševnímu, pogromům a stigmatu židovství.“ ■ Orlický deník (24. 10.) referoval o ojedinělém vystoupení několika smíšených pěveckých sborů a tanečních souborů z východních Čech, které se spojily v ústeckém Rožkotově divadle k představení *Eversmiling Liberty*, které posluchače „vedlo do příběhu Judy Makabejského“. ■ Média (např. LN 27. 9.) s nebyvalým nadšením referovala o pražském koncertu kanadského básníka a písničkáře Leonarda Cohena. ■ K debatě o antisemitských polohách díla Jakuba Demla přispěly LN (11. 10.). „Mluvíme-li konkrétně o *Šlěpějích XXV* z r. 1940, pak antisemitská nálepka sedí. Jenže vnímáme-li Demlovy výroky o Židech průběžně,

přilíši se nám do jednoznačného obrazu nehodí,“ píše mj. recenzentka. Deml podle ní odmítal rasový antisemitismus, význam slova Žid „posouvá“ a obvykle ho zmiňuje v souvislosti s kritiky, žurnalisty a politiky... včetně těch, kteří „evidentně Židy nebyli“. ■ „Nemyslím, že bychom Golema mohli srovnávat s robotem,“ řekl mj. týdeníku Euro aškenázký vrchní rabín Izraele Jonah Metzger, který navštívil Prahu při otevření Maharalova institutu. „Robot je něco, na čem nespočívá pečť posvátnosti, zatímco Golem byl vytvořen jménem Hospodina.“ ■ Média (např. Radiožurnál 8. 10.) zaznamenala, že Židé slavili Jom kipur. ■ Deník Právo (9. 10.) publikoval rozhovor s Etgarem Keretem.

„Nechci být špatným prorokem,“ řekl mj. izraelský spisovatel, „ale situace spíše naznačuje, že v okamžiku, kdy najdou Židé a Palestinci mírové řešení, ocitnou se obě společnosti na pokraji vnitřního konfliktu... V takovém případě by dost možná propukly dvě občanské války – jedna mezi Židy a druhá mezi Palestinci.“ ■ MfD (30. 9.) v souvislosti s mezinárodním symposiem o Františku Kupkovi připomíná jeho úzké přátelství s továrníkem, vynálezcem stiskacího knoflíku („patentky“) a me-

Kresby Antonín Sládek.

cenářem umění Jindřichem Waldesem. Málo se ví, že Kupka namaloval obraz *Slečna s patentkou*, jehož varianta se stala reklamní značkou Waldesova podniku Koh-i-noor. ■ „Pozdvižení vyvolal mezi hosty vernisáže fotografické výstavy o Izraeli pravicový radikál a organizátor pochodu neonacistů Václav Bureš. Přišel bez pozvání s dalšími svými lidmi a natáčel a fotografoval hosty.“ (Klatovský deník, 2. 10.) ■ Právo (26. 9.) referovalo o rozhodnutí Okresního soudu v Havlíčkově Brodě, který se poprvé v Česku rozhodl udělit nepodmíněné tresty za popírání holocaustu a šíření další neonacistické propagandy. ■ LN (23. 10.) recenzovaly inscenaci *Zlatí úhoři* v pražském divadle Rokoko. Autor dramaturgie a režisér A. Goldflam vycházel z knih Oty Pavla, ale i dalších textů, včetně autentických materiálů. Jeho hra je „originální kompozicí, která k tradičním rybářským motivům přidává ještě další rovinu“. Tou je sám tragický život Oty Pavla. ■ „Julius Rosenberg měl zřejmě opravdu něco na svědomí, nezdá se ale, že by existoval přesvědčivý důkaz proti jeho ženě Ethel,“ řekl v rozhovoru pro týdeník Respekt (6. 10.) o manželech popravených v r. 1953 za prosvětskou špionáž americký fyzik David Kaiser. ■ „Jako člověk, který žije showbiznysem, se velmi často setkávám se členy židovské komunity,“ řekl MfPlus (3. 10.) zpěvák Karel Gott. „Nebýt jejich fantazie a schopnosti, jejich inspirace, tak vlastně nevím, zda bych vůbec se showbiznysem začal.“ Gott prý bývá považován v cizině často za Žida. „Nechávám je při tom, protože vlastně nevím, kde je pravda.... Domnívám se ale, že židovské předky nemám.“ Český slavík, „milovník historie i mystična“, nedávno koncertoval v Izraeli a navštívil i Zeď nářků: „Přes svůj název je to zcela pohodové, prosluněné místo, kde se nijak hromadně nebrečí, ani tam nutně nemusíte potkat ortodoxní Židy, bušící hlavou o kámen, jak to známe z televizních zpráv.“ (tp)

IZRAEL: S vládou žen

Už od léta se táhla otázka, zda v čele izraelské vlády stane žena, zda bude premiérkou dosavadní ministryně zahraničí Cipi Livniová. Ta otázka se táhla navzdory faktu, že již v září se Livniová stala předsedkyní vládní Kadimy (když v primárkách těsně porazila ministra obrany Mofaze) a že pár dnů poté odstoupil premiér Ehud Olmert. Co bránilo vyměnit „kus za kus“, premiéra za premiérku? Co bránilo Livniové navrhnout vládu a sama sebe vystavit plnému srovnání s Goldou Meirovou, téměř mytickou první ženou v čele Izraele? Kouzelné slůvko zní koaliční vyjednávání.

Livniová sice získala labouristy i jejich lídra Baraka jako vicepremiéra, ale už ne náboženskou stranu Šas. Ta chtěla mimo jiné zvýšení přídávků na děti o miliardu šekelů, čímž rozčilovala ministra financí: „Jsem proti stimulům, které lidi nepovzbuzují k práci,“ tvrdil Roni Bar-On, jenž jako liberál odmítá parazitismus kultivovaný Šasem. I když se tedy Šas ve svých vládních ambicích podobá českým lidovcům (hlavní je být v každém kabinetu), Livniová zatím neuspěla a Izraelci půjdou – zřejmě v únoru – k předčasným volbám.

Celá debata ovšem otevřela zajímavou otázku. Jaký by byl Izrael Cipi Livniové? Smysluplnější než srovnávat Livniovou s Meirovou, jak se v tom pilně tuží média, je srovnávat izraelskou společnost z doby před čtyřiceti lety a teď.

VÁLEČNÍCI JAKO VZPOMÍNKA

Dva hlavní argumenty proti Livniové znějí takto – nemá žádnou válečnou zkušenost a je politicky neutrkaná. Ty argumenty jsou ovšem silně prvoplánové a dosti nefér.

Jistě, Golda Meirová byla „jediným chlapem v kabinetu“, jak její roli ve vládě (1969–1974) popisovali komentátoři. Po atentátu na izraelské olympioniky v Mnichově prý – jak ukazuje ve stejnojmenném filmu Steven Spielberg – přikázala Mosadu, že chce, aby ti pachatelé byli mrtví. Za jomkipurové války nechala uvést do pohotovosti izraelský jaderný arzenál. Prostě „chlap, jak se patří“.

Cipi Livniová je naproti tomu spíše chladná racionalistka, vzdělaná a zcestovalá žena, kultivovaná právnička a úřednice. Sama byla v letech 1980–1984 zaměstnankyní Mosadu (ne agentkou, jak česká média doslovně překládají anglickou terminologii), ale rozhodně není ten typ, který si spojujeme s výroky jako „chci je vidět mrtvé“. Je to snad handicap?

Livniová nemá válečnou zkušenost, ale v tom není v Izraeli vůbec první. Roli prů-

kopníka tu sehrál premiér Benjamin Netanjahu (1996–1999) a rovněž Ehud Olmert (2006–2008) se dostal do čela vlády z pozice stranického bafuňáře bez vojenské minulosti. Koneckonců Livniová podle informací v listu *The Times* pracovala pro Mosad v Evropě (sídlila v Paříži) a v době, kdy byl zabít vysoký činitel Organizace pro osvobození Palestiny Mamún Meraiš – 21. srpna 1983 ho v Athénách zastřelili dva mladíci na motocyklu. Do vlády ji přivedl v roce 2001 Ariel Šaron, a to hned do svého „bližšího okruhu“, takže mu pomáhala prosadit plán stažení z Gazy a pak i založit stranu Kadima. Jen blázen by věřil, že starý válečník Šaron by si oblíbil nezkoušenou pacifistku.

Za řádného válečníka si Livniová vybrala Ehuda Baraka. I to ilustruje izraelský vývoj. Kdo viděl už zmíněný Spielbergův film *Mnichov*, konkrétně scénu námořního výsadku a přestřelky v Bejrútu, mohl si všim-

I když se o Cipi Livniové říká, že je spíše chladná racionalistka, temperament jí zjevně neschází. Foto archiv.

nout celkem okrajové postavy izraelského vojáka, který v převleku za ženu pronikne do ložnice, kde zneškodní teroristu, aniž však ublíží vedle ležící ženě. Ta scéna byla autentická a v reálu tím vojákem byl Ehud Barak. Ilustrativní je právě to, že chce-li dnes premiérka někoho s takovou zkušeností do vlády, musí sáhnout po Barakovi, který v únoru oslavil 67. narozeniny.

SLABÝ STÁT, SILNÁ SPOLEČNOST

Ano, dnešní Izrael je vyspělý, globalizovaný a sofistikovaný stát, rozvíjí počítačové technologie, na hnízda teroristů v Gaze shazuje laserem naváděné bomby, jež zanechávají i mnoho „kolaterálních škod“, rozuměj ne-

vinných obětí, ale pro „válečníky staré školy“ musí sahat do řad důchodců. Doba, kdy Stát Izrael žil a padal s válečníky v křesle premiéra, jakými byli Meirová, Rabin či Šaron, už končí. Barak je spíše nostalgickou vzpomínkou na ty časy, zatímco padesátiletá Livniová zosobňuje generaci, která sice nevytváří mýty, ale zároveň nespoutává osudově existenci státu s osobními osudy jeho představitelů. Hlavně proto je prvoplánové srovnávání Livniové a Meirové nefér.

Trefně to v listu *The New York Times* popsal Thomas Friedman: „Při pohledu zvenčí působí Izrael jako zmítaný nepokojem, neboť vyvolává dojem, že celé jeho politické vedení je vyšetřováno. Jenže Izrael je slabý stát se silnou občanskou společností a jeho ekonomika bouřlivě roste.“ Ano, Izrael je dnes v situaci, kdy pád jedné vlády v Jeruzalémě způsobí mnohem menší vlnobití, než jak by tomu bylo před čtyřiceti lety. Zásadní otřesy se neodehrály ani v roce 2000, kdy se spojily dva neblahé trendy – druhá palestinská intifáda a prasknutí tzv. internetové bubliny, *dot*

com economy, která tvořila a tvoří jednu z opor izraelského hospodářství.

Máme-li tedy srovnávat Livniovou s jinými politikami, nabízí se její vrstevnice, německá kancléřka Merkelová. Na Rádiu Česko to shrnula izraelská novinářka Taťána Hoffmanová, původem z Prahy: „Když bych se na ni dívala, jako se všichni dívali na Merkelovou v Německu, kde nikdo nevěřil, že bude úspěšnou kancléřkou, tak i Cipi Livniová má čistý štít. Nikdy nebyla podezřelá z žádné korupce a je velice úspěšná ministryně zahraničí. Ale faktem zůstává, že nikdy nebyla nucena rozhodovat o žádných skutečně existenčních otázkách Izraele.“ **ZBYNĚK PETRÁČEK**

Kalendárium

PŘED 90 LETY, 22. října 1918, byla v Praze založena **Národní rada židovská**, která se stala brzy mluvčí většiny nacionálně cítících Židů v Československé republice. Do čela rady byl zvolen právník dr. Ludwig Singer (1876 Kolín–1931 Praha), významná osobnost židovsko-národní politiky u nás ve 20. letech, jeho zástupcem spisovatel, dramatik a kritik dr. Max Brod (1884 Praha–1968 Tel Aviv). Podobné instituce vznikaly i v dalších evropských zemích s jediným cílem, inspirovaným čtrnácti body deklarace amerického prezidenta Wilsona: zastupovat a prosazovat práva židovské menšiny. Pražské Národní radě židovské se hned v prvních dnech její existence podařil pozoruhodný čin: 28. října, jen několik hodin před vyhlášením československé samostatnosti, se její zástupci sešli s A. Švehlou, F. Soukupem, J. Stříbrným a dalšími představiteli českého Národního výboru. Na setkání předložili požadavky židovské menšiny v českých zemích: uznání židovské národnosti, plnou občanskou a zákonnou rovnost, kulturní autonomii v oblasti vzdělávání, výuku hebrejštiny, demokratizaci židovských náboženských obcí – to vše za předpokladu plné loajality vůči budoucímu státu.

S NĚKTERÝMI PŘEDSTAVAMI sionisté uspěli: odrazily se v československé ústavě z r. 1920, do níž byl převzat i požadavek ochrany práv menšin, který byl na podnět sionistů zahrnut do mírové smlouvy podepsané v r. 1919 ve Versailles. Většina z požadavků přednesených na památné pražské schůzce 28. října 1918 se však neuskutečnila. Podle historičky Ruth Bondyové židovští nacionalisté nedosáhli nezávislosti, o které snili, proto, že „nadšení časem vybledlo a Židé zapadli do běžné reality. Ortodoxní Židé a Židé-komunisté (to byly dva extrémy) nikdy neuznali Židy jako národ. Asimilovaným českým Židům se zase přičilo i jen pomýšlení, že by je měla zastupovat nějaká židovská Národní rada. Skutečným důvodem neúspěchu však byla mentalita střední vrstvy, hlavního proudu Židovstva, která se v tomto ohledu nijak nelišila od svých českých sousedů. Nade vše si přála klidný život... ne měnit svět.“ (R. Bondyová, *Jakub Edelstein*, Praha 2002)

SVĚT SE VŠAK ZMĚNIL všem před očima a Židy v našich zemích k tomu, aby se pokusili prosadit ochranu minorit, nenutila jen historická zkušenost. Když se přihlásili k Československu představitelé Slováků a Rusínů, vznikl totiž ve středu Evropy mnohonárodnostní stát s nezanedbatelnou židovskou menšinou: k přibližně 125 000 židovským občanům v českých zemích přibýlo zhruba 140 000 na Slovensku a asi 110 000 na Podkarpatské Rusi. V Evropě před šoa to nebylo zase nic tak zvláštního (ve 20. letech měla například téměř stejně židovských obyvatel jen samotná Varšava), pro mladý stát to však bylo novum i proto, že se v jeho hranicích znenadání setkala několik zcela odlišných podob tehdejšího židovského habitu: od asimilovaných Židů v Čechách s vlažným vztahem k tradici až po chasidy na východě, kteří představovali „poslední vzepětí živého lidového judaismu“.

Toto zajímavé soužití trvalo jen krátce a zdálo se, že pokud zanechá stopu, pak nanejvýš v české literatuře a filmu (Olbracht, Čapek, Vančura aj.). Osud však chtěl jinak. Po roce 1945 přišlo do českých zemí (na základě opce) několik tisíc Židů z Podkarpatské Rusi, kteří utíkali před sovětským režimem. Mnozí z nich studovali v ješivách, znali dobře jidiš, hebrejsky, byli obeznámeni s tradičním ritem. Měli velkou zásluhu na tom, že se v českých zemích i po komunistickém převratu r. 1948 podařila uchovat kontinuita judaistické praxe. Za všechny vzpomeňme alespoň na **VIKTORA FEUERLICHTA** (1918 Mukačevo–2003 Praha), který působil po roce 1968 desítky let jako kantor Staronové synagogy.

PŘED 120 LETY, 21. 11. 1888, se v Pravnině narodil dr. **JOSEF POLLAK**. Patřil k těm nemnoha současníkům, kteří se v Čechách od mládí upsali sionistické myšlence. Byl předsedou Židovské Matice školské (staral se o židovské obecní školy, kde se vyučovalo česky), v l. 1940–1943, kdy židovské děti nesměly navštěvovat veřejné školy, stál v čele oddělení pro výchovu a kulturu ŽOP. Je autorem mnoha fejetonů, povídek (vycházely hlavně v Židovských zprávách a Věstníku ŽNO, jehož byl redaktorem v l. 1937–1939) a také svého času oblíbeného románu *Rivka se vdává* (Praha 1938, hebrejsky 1991). Byl zavražděn se svou ženou a dcerou v Osvětimi 16. 10. 1944. (tp; foto K. Cudlín)

KDO UBLÍŽÍ JEDNOMU ČLOVĚKU

Ve vídeňském Luteránském kostele evangelické obce se 11. září konal mimořádný koncert *Orgel Spontan International Wien 2008*, věnovaný vzpomínce a modlitbě za šestnáctiletou Julii z dolnorakouského města Pulkau, která je od loňského roku nezvěstná, a také židovským dětem, které byly v dobách nacistického režimu deportovány do koncentračních táborů, kde mnohé zahynuly.

Setkání různých konfesí zahájilo poselství, v němž rakouský prezident Heinz Fischer zdůraznil, že ho široce pojaté téma neoslovuje jen jako člověka, ale i jako politika, protože se týká individuální i politické odpovědnosti za zmizelí i nezvěstné bližní, a připomíná nám i časy hrůzovlády nacionálního socialismu a tragédií, které poznamenaly osudy mnoha lidí.

„Miliony našich souvěrců byly pronásledovány, osudy mnoha z nich zůstaly dosud nevyjasněny. Bylo to poučením pro lidstvo? Nikoli, poučilo se příliš málo!“ řekl pak Ariel Muzicant, prezident Svazu izraelských náboženských obcí v Rakousku. „Zlo znovu vyplouvá na povrch, i dnes jsou lidé unášeni, nezvěstní... Musíme věřit, že také případ Julie se obrátí k lepšímu, nebo se alespoň vysvětlí. Nechte nás doufat a modlit se... Kdo ublíží jednomu člověku, jako by ublížil celému světu.“ O toleranci pak promluvila evangelická farářka Ines Knollová, která se slovy útěchy a porozumění uvítala mezi přítomnými rodiče nezvěstné Julie.

Mezi účastníky setkání byli i předseda Historické skupiny Osvětim v Praze Michal Salomonovič a Erika Bezdíčková, kteří jako děti prošli těmi nekrutějšími koncentračními tábory. Hovořili o svých osudech, ale především o tom, jaký dluh máme vůči všem, kteří nepřežili, nemají hroby a žijí jen v našich vzpomínkách. Jen hrstce bylo dáno přežít. Na to by lidstvo nemělo zapomenout. V podání E. Bezdíčkové pak zazněla básnická skladba Paula Celana „Fuga smrti“, již napsal na památku své matky, zastřelené v roce 1942 v jednom z koncentračních táborů na Ukrajině. Je to jedna z nejpůsobivějších básní, vyprávěcích o prožitcích těch, co zahynuli, i těch, kdo přežili. V následném koncertu zazněla varhanní skladba, již na motivy zmíněné Celanovy básně zkomponoval skladatel a varhaník Rainer König-Hollerwöger, a také několik ukázek z díla J. S. Bacha. Setkání pořádal Institut pro psychosociální otázky, zaměřený na multikulturní problematiku, který působí v Rakousku a České republice. (eb)

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(Maiselova 18, Praha 1)

- Dne **4. 11.** v 15.00 zveme na *Podvečer Yvonne Přenosilové*. Jejím hostem je známá hlasatelka **Milena Vostřáková**.
- Dne **24. 11.** od 15.00 se koná další *Káva o čtvrté*. Přijďte na ni MUDr. **Karel Riegel**, člen týmu Kardiologického oddělení Nemocnice Na Homolce. *Přijďte do naší kavárny, čeká vás příjemná společnost, přátelé i občerstvení.*

DOMOV SENIORŮ HAGIBOR

(Vinohradská 159, P 10, společenský sál)

- Dne **11. 11.** se na Hagiboru v rámci 12. ročníku mezinárodního hudebního festivalu *Ne-konvenční Žižkovský podzim Jiřího Hoška 2008* koná koncert klezmerové hudby. Od 17.00 pro členy obce a jejich hosty, od 19.30 tentýž koncert pro abonenty festivalu.
- Dne **12. 11.** od 15.00 hodin zveme na pořad *Jidiš písně* v provedení herečky, zpěvačky a spisovatelky Hany Frejkové. Na kytaru doprovází kytarista a skladatel Michal Hromek. Jako host vystoupí Marianna Borecká (tentýž koncert se koná také dne **20. 11.** od 19.00 v Divadle v Dlouhé, Praha 1).

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽM V PRAZE

(Maiselova 15, 3. Patro, Praha 1)

- Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 18 hodin a vstup na ně je 20 Kč.
- 3. 11.: Skupina *Klec* s repertoárem ovlivněným klezmerem a s vlastními skladbami frontmana Martina Šmída. Vstupné 50 Kč.
- 4. 11.: **Kelly a Vilma Iggerovi** (Toronto, Kanada), *Poválečné osudy československých Židů v emigraci* – příklad Kanady.
- 5. 11. *Baluty, Lodž, Evropa – ghetta večera, ghetta dnes*. Uvedení společného projektu režiséra Pavla Štingla, fotografa Karla Cudlína a VKC. Tento nový putovní projekt sestává z filmu *Ghetto jménem Baluty*, fotografické výstavy *Zpráva o Lodži* a doprovodného programu (besedy s pamětníky, besedy o současném antisemitismu).
- 6. 11.: *Maimonidových třináct článků víry*. Cyklus přednášek vrchního rabína K. E. Sidona. Článek dvanáctý.
- 10. 11.: „*Křišťálová noc*“ v *Sudetech a česká společnost*. O protizidovském pogromu a jeho důsledcích s historikem Michalem Franklem.
- 11. 11.: *Eliška a Gideon Kleinovi: Život hraný z listu* – prezentace knihy nakladatelství G plus G o dvou výrazných osobnostech české hudební kultury 20. století za přítomnosti autora publikace Petera Ambrose.
- 18. 11.: *Pojďme spolu do muzea...* Povídání s pracovníky ŽM v Praze o jejich práci doplněné zajímavými ukázkami. Část 8. – Archiv muzea. Vlastimila Hamáčková – vedoucí archivu, Lucie Petrusová – odborná pracovnice. Moderuje Petr Brod.
- 20. 11.: *Golem v rabínském, středověkém a moderním myšlení – problematika klonování*. Přednáška dr. T. Kučery, rabína mnichovské liberální komunity Beth Shalom.

KULTURNÍ POŘADY

Kurt Geron režuruje. Karikatura Aloe Durra, Terezín 1944; z knihy *Kultura proti smrti*.

- 25. 11.: *Filmy smrti, naděje a života* – cyklus židovských příběhů 20. století ve filmu. Díl 2 – Liev Schreiber: *Naprosto osvětleno*, snímek natočený podle románu amerického spisovatele Jonathana Safrana Foera. Úvodní slovo Mgr. M. Ludvíková.
- 26. 11.: *Hebrejská Bible a starověké mýty: nové pohledy, nová hodnocení*. Část 3: *Mýty o stvoření, prvotním chaosu, mořských bytostech a posvátném prostoru*. Přednáškový cyklus hebraistky Terezie Dubinové, Ph.D.
- 27. 11.: *Blízký východ včera a dnes*. Palestinský problém: terorismus, nebo právo národa na sebeurčení? Cyklus přednášek ing. Jana Neubauera.
- **Nedělní program pro děti a jejich rodiče**: 16. 11. od 14.00: *Arje vás zve na svatbu*. Prohlídka: Španělská synagoga. Jednotné vstupné 40 Kč.
- **Výstavy ve VKC**: *Zpráva o Lodži* ve snímcích Karla Cudlína. Od 6. do 21. listopadu.

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽM V BRNĚ

(tř. Kpt. Jaroše 3, Brno)

- 4. 11. v 17.00: Otevření výstavy *Židé v boji a odboji* mapující židovskou účast v boji proti nacismu a fašismu na všech frontách druhé světové války. Potrvá do konce listopadu. Vstup volný.
- 6. 11. v 18.00: *Jubilant Leonard Bernstein – Nejen West Side Story*. Poslechový pořad uvede MgA. Jan Beránek. Vstupné 20 Kč.
- 9. 11. v 15.00: *Simchat Tora čili Radost z Tóry*. Co je to vlastně Tóra a proč se u Židů těší takové účt? Dílna pro rodiče s dětmi od 4 let. Vstupné 30 Kč.
- 13. 11. v 18.00: Promítání polského filmu *Pasažérka* (1963, režie: Andrzej Munk) a *Apel* (první polský animovaný film o holocaustu, 1970, režie: Ryszard Czekala). Vstupné 20 Kč.

- 18. 11. v 18.00: *Divadelní texty z terezínského ghetta / Theatertexte aus dem Ghetto Theresienstadt (1941–1945)* – prezentace knihy. Dvojjazyčná, zrcadlově tištěná antologie uspořádaná americkou badatelkou Lisou Peschelovou obsahuje divadelní texty napsané a inscenované v terezínském ghettu česky a německy píšícími Židy z Československa a Rakouska. Vstupné 20 Kč.
- 25. 11. v 18.00: William Faulkner, *Danny je hodnej chlapec* (1968). Překlad, dramaturgie a režie Josef Červinka. Poslechový pořad uvádí Mgr. P. Hnilička. Vstupné 20 Kč.
- Do **15. 11.** máte možnost prohlédnout si ve foyer brněnského divadla Polárka výstavu *Židovská obec Brno – historie a současnost*, kterou ve spolupráci s J. Valovou a J. Klenovským připravila Zuzana Prudilová.

ZAPOMENUTÝ HLAS

- Židovské muzeum v Praze vydalo za odborné spolupráce Phonogrammarchivu Rakouské akademie věd unikátní dvojCD s názvem *Zapomenutý hlas pražské Jeruzalémské synagogy*. Jedná se o výběr nahrávek zpěváka Ladislava Moše Bluma z let 1978–1983. Blum (1911–1994) byl poslední velký kantor předválečné generace, který v letech 1963–1994 působil v Jeruzalémské synagoze. Amatérské nahrávky si tajně pořizoval sám pro sebe na kazetový přehrávač. Obsahují slavné kantoriální skladby, a dokonce naživo zachycené bohoslužby o šabatech i Vysokých svátcích v Jeruzalémské synagoze a tryzny za zemřelých v Terezíně.

Výběr nejrepresentativnějších nahrávek je představen na dvou kompaktních discích; k nim je přiložen česko-anglický booklet, ve kterém je kromě Blumova životopisu a příběhu jeho nahrávek i etnomuzikologický komentář a texty všech písní včetně jejich hebrejského znění. Neznámé nahrávky objevila etnomuzikoložka Veronika Seidlová, která je také připravila k vydání. V. Seidlová nově vydané CD uvede **2. prosince** od 18.00 ve VKC ŽM v Praze v rámci vzpomínkového večera na kantora Ladislava Moše Bluma. (CD lze zakoupit v muzejních obchodech či on-line na www.jewishmuseum.cz.)

KULTURNÍ EKUMENA NA POČEST SIMONA WIESENTHALA

- Dne **24. 11.** se koná další z Kulturních ekumen manželů Brikciusových. Tentokrát se budou zabývat osobností legendárního lovce nacistů **Simona Wiesenthala**, jehož sté výročí narození si připomínáme. Akce se koná v malém sále Městské knihovny, Mariánské náměstí, Praha 1 od 19.00.

POZVÁNÍ NA PREZENTACI

- *Máš mě vůbec ráda?* – to je název nové knížky Zuzany Peterové, kterou vydala v Nakladatelství MarieTum. Její prezentace se uskuteční dne **25. 11.** v 15 hodin ve 3. patře Židovské radnice v Maislovce. Úryvky z knížky přečte herečka Miriam Kantorková. Občerstvení zajištěné. Autorka vás všechny co nejsrdečněji zve!

807 HROBŮ V BRNĚ

Na židovském hřbitově v Brně-Židenicích je vztyčen památník třinácti tisícům židovských spoluobčanů z Brna a okolí, kteří byli za druhé světové války zavražděni v koncentračních táborech. Málo se však hovoří o těch, kteří zde zemřeli ještě před zahájením deportací. Jako ve všech velkých československých městech, také v Brně hledali záchranu před nacismem židovští běženci z Německa, Rakouska, Maďarska a Podkarpatské Rusi. Jak narůstala akutní hrozba okupace, zkoušeli najít nejen oni, ale i místní Židé cestu dál. Některým se z Československa podařilo uniknout, jiní neuspěli a museli zůstat v beznaději. Z těch, co zůstali, jich osm set sedm zemřelo ještě předtím, než mohli být deportováni do koncentračních táborů. Každý z nich je na židovském hřbitově v Brně-Židenicích pohřben do vlastního hrobu. Mnohým však nikdy nebyl vztyčen náhrobek, neboli, jak Židé říkají, kámen vzpomínky, jiným se už rozpadl nebo jinak zanikl. Na hřbitově proto už třetím rokem probíhá náročný dobročinný projekt, jehož cílem je všem obětem obnovit a postavit náhrobky.

Kámen vzpomínky

Projekt byl zahájen v roce 2006 za podpory městské části Brno-Židenice vydáním kroniky s názvem Židovský hřbitov v Brně-Židenicích a osudy lidí s ním spojené. Tato sběratelská publikace, zachycující stopadesátiletou historii nejstaršího hřbitova v Brně, byla vydána v počtu pouhých 150 kusů, z nichž každý je jedinečným exemplářem. Nad rozsáhlým dílem o 364 stranách, doplněným mnoha dobovými i současnými fotografiemi, převzal záštitu hejman Jihomoravského kraje ing. Stanislav Juránek. Za prvních získaných 122 000 Kč a z příspěvků městské části Brno-Židenice i Židovské obce Brno bylo v roce 2007 osazeno třicet dva náhrobků (náklady: 216 000 Kč).

Druhá etapa projektu byla zahájena benefičním koncertem v podání houslového virtuosa Václava Dvořáka a Doležalova kvarteta. Úspěšná akce vynesla, spolu s dary za Kroniku židovského hřbitova, částku přesahující dvě stě tisíc korun. Stejnou částku věnovaly také Nadační fond obětem holocaustu a Židovská obec Brno. Za významné finanční pomoci Městské části Brno-Židenice se v roce 2008 podařilo postavit celkem sto jedenáct náhrobků kamenů (náklady: 640 000 Kč). Vztyčení náhrobků, které symbolizuje vystoupení duší zemřelých na nebesa, bude završeno pietním aktem dne **18. listopadu** v 15 hodin na židovském hřbitově v Židenicích. Během aktu si současně

VÝZVY, ZPRÁVY**INZERCE**

vzpomeneme na smutné výročí prvního transportu vypraveného ze Špilberku do Minsku.

Obnova a oprava

Třetí etapa, jejíž větší část proběhne v roce 2009, zahrnuje výstavbu třiceti pěti náhrobků, obnovu sta původních náhrobků desek a vysekání chybějících jmen na osmačtyřiceti již vztyčených náhrobků kamenech. Tato etapa byla zahájena v rámci Dnů evropského kulturního dědictví. Dne 14. září proběhla prohlídka židovského hřbitova s průvodním slovem správce hřbitova a uskutečnil se benefiční koncert na podporu kulturní památky – židovského hřbitova. Tuto benefici, poprvé konanou v Dělnickém domě v Židenicích, by se jen stěží podařilo zorganizovat, kdyby ji výrazně nepodpořila místní radnice. Výtěžek koncertu činil 6720 Kč, navíc z vlastních prostředků přispěli částkou 10 000 Kč starosta s místostarosty Městské části Brno-Židenice.

V souvislosti s oběťmi holocaustu je třeba uvést, že na brněnském židovském hřbitově odpočívají i lidé, kteří hrůzy koncentračních táborů přežili jako jediní z celé své rodiny. Nejrozsáhlejší a finančně nejnáročnější bude oprava tisíců hrobů, o něž už nemá kdo pečovat. Jsou to hroby rodičů a prarodičů těch, kdo nepřežili vyhlazovací lágry; a takových hrobů je většina. Jejich obnova bude následovat po dokončení akce „807 hrobů holocaustu“.

POMOZTE JE IDENTIFIKOVAT

Ve fotoarchivu Židovského muzea v Praze je uloženo několik desítek tisíc fotografií. Pár tisíc z nich dokumentuje život a aktivity válečné ŽNO pod správou okupačních úřadů. Zhruba sedm stovek snímků zachycuje portréty členů a zaměstnanců obce. U velmi malého procenta těchto portrétů je známa identita osob. Popisy v tzv. knize negativů, které byly zapsány těsně po válce, jsou velmi strohé: neznámý muž, neznámá žena, p. Bondy, p. Kohn apod. Jen u některých osob se vyskytuje přesnější popis (např. Jiří Baum, Leopold Fisch nebo Otto Munk), ale přesto dá značné úsilí se dopátrat, jaké jméno a jaký osud se za konkrétní podobenkou schovává.

Židovské muzeum v Praze zveřejní 7. listopadu na svých webových stránkách www.jewishmuseum.cz několik set fotografií členů a zaměstnanců ŽNO z období protektorátu. Díky spolupráci s ŽOP bude možno zhlédnout od 7. listopadu portréty těchto osob také ve vestibulu Židovské radnice v Praze, Maiselova 18.

Židovské muzeum v Praze bude vděčné všem členům ŽOP i jiných komunit, pokud přispějí svou vzpomínkou k identifikaci bývalých členů a zaměstnanců ŽOP.

Kontakt: Martin Jelínek, správce fotoarchivu ŽMP; tel.: 221 711 570, martin.jelinek@jewishmuseum.cz *mj*

KONCERT NFOH NA RYCHTĚ

■ Srdečně vás zveme **12. listopadu** od 19.00 do Baráček ryčty (Tržiště 23/555, Praha 1).

K poslechu a třeba i k tanci zahraje romská kapela BENGAS (Praha) a židovskou hudbu Pressburger klezmer band (Bratislava). Záštitu nad benefičním koncertem převzala ministryně Džamila Stehlíková. Večerem bude provázet Ester Janečková.

Předprodej vstupenek je v kanceláři NFOH po telefonické dohodě. Cena vstupenky je 290 Kč. Další informace sdělí Dagmar Juráňová, 777 746 999, juranova@fondholocaust.cz.

WIZO

■ Srdečně vás zveme na členskou schůzi, která se koná dne **19. 11.** v 15.00 v restauraci Šalom (Maiselova 18, Praha 1). Výbor se koná **12. 11.** v 15.00 v Jáchymově ul. č. 3. Těšíme se na vaši hojnou účast.

Výbor WIZO

ZÁJEZD DO OSVĚTIMI

■ Historická skupina Osvětim, která působí při *Sdružení osvobozených politických vězňů a pozůstalých*, pořádá zájezd do Osvětimi při příležitosti 65. výročí vyvraždění rodinného tábora. Zájezd se uskuteční v termínu **6. – 8. března** 2009 (pátek až neděle). Cena: zhruba 2000 Kč (upřesníme). V případě zájmu kontaktujte paní Gabrielu Literovou (literova.gabriela@seznam.cz) nebo paní Martu Kottovou (606 948 871). *gl, mk*

SEZNÁMENÍ

■ Je mi 54 let. Ráda a hodně čtu, mám ráda přírodu, turistiku, cestování i jen tak toulky Prahou. Hledám hodného přítele přiměřeného věku a podobných zájmů. z.tanka@email.cz

■ VŠ 35/159, slobodná, bez závazků hledá partnera. Značka: zmysel pre humor je vítaný. Kontakt v redakci Rch.

ŽNO BRATISLAVA

Srdečne blahoželáme jubilantom v **novembri**: pani Helena Baginová, nar. 13.11. – 98 rokov; pani Elena Dancigerová, nar. 3.11. – 90 rokov; pán Juraj Eckstein, nar. 13.11. – 81 rokov; pani Viola Fischerová, nar. 14.11. – 86 rokov; pani Anna Hilvertová, nar. 30.11. – 65 rokov; pán Robert Kardoš, nar. 22.11. – 82 rokov; pán Dr. Kardoš-Kedar, nar. 7.11. – 75 rokov; pán Peter Keleti, nar. 28.11. – 70 rokov; pani Agneša Křižková, nar. 20.11. – 71 rokov; pán Mgr. Ladislav Lehrhaupt, nar. 1.11. – 75 rokov; pán Alexander Lúčan, nar. 18.1. – 94 rokov; pán Ing. Juraj Mencer, nar. 2.11. – 72 rokov; pani Magdaléna Nágelová, nar. 22.11. – 88 rokov; pani Erika Orlicková, nar. 16.11. – 71 rokov; pani Magda Sekajová, nar. 15.11. – 84 rokov; pani Alžbeta Schicková, nar. 7.11. – 81 rokov; pán Peter Sméal, nar. 20.11. – 71 rokov; pani Selma Steinerová, nar. 27.11. – 83 rokov; pani Mária Tepperová, nar. 15.11. – 70 rokov, a pán Ivan Višňovský, nar. 30.11. – 60 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

Naše rady opustila pani Klára Jesenská, vo veku 91 rokov. Smútiacim vyjadrujeme úprimnú sústrasť.

ŽO BRNO

V **listopadu** oslavujú tito naši členové: pani Petra Bauerová, nar. 18.11. – 27 let; pani Karin Czernayová, nar. 16.11. – 45 let; pani Dita Engelsmannová, nar. 21.11. – 29 let; pani Erika Fišová, nar. 26.11. – 78 let; pani Anna Hanusová, nar. 26.11. – 78 let; pani Inessa Janíčková, nar. 14.11. – 79 let; pani Hana Kurfürstová, nar. 8.11. – 75 let; pan Vladimír Látal, nar. 21.11. – 47 let; pan Martin Mayer, nar. 3.11. – 27 let; pan Jan Pelíšek, nar. 2.11. – 26 let; pani Alexandra Strnadová, nar. 10.11. – 59 let; pani Eva Zikmundová, nar. 7.11. – 51 let, a pani Edita Zlatohlávková, nar. 29.11. – 87 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO KARLOVY VARY

V **listopadu** blahopřejeme panu Josefu Fischerovi, nar. 16.11. – 60 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO KOŠICE

Srdečne blahoželáme **novembrovým** oslávencom, sú to: pani Eva Levická z Humenného, nar. 12.11. – 82 rokov; pani Edita Nováková, nar. 27.11. – 82 rokov, a pán Herman Weinberger, nar. 18.11. – 81 rokov. Všetkým prajeme pevné zdravie a všetko najlepšie! *Ad mea veesrim šana!*

S lútosťou oznamujeme, že 20. 9. 2008 zomrela naša členka pani Alžbeta Hausmannová, rod. Lefkovičová. Na židovskom cintoríne v Košiciach sa 24. 9. s ne-

**ZPRÁVY
Z OBCÍ**

bohou rozlúčil pán rabín Josi Steiner. Smútiacim vyjadrujeme úprimnú sústrasť. *Zichrona livracha* – nech je pamiatka na ňu požehnaná.

ŽO LIBEREC

V **listopadu** oslaví narodeniny pan Ladislav Obereigner, nar. 12.11. – 82 let. *Ad mea veesrim šana!*

S lútosťou oznamujeme, že dne 7. 10. 2008 po vážnej nemoci zemřela krátce po 86. narodeninách pani Růžena Sotonová. Nechť je její památka požehnaná. Pozůstalým vyslovujeme hlubokou soustrasť.

ŽO OLOMOUC

V měsíci **listopadu** oslaví narodeniny náš člen pan Robert Götzlinger, nar. 5.11. – 66 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OSTRAVA

V **listopadu** oslaví narodeniny tito členové: pani Eva Dindová, nar. 29.11. – 76 let; pani Jiřina Garajová, nar. 29.11. – 67 let; pan Ing. Petr Madrý, nar. 5.11. – 52 let, a pani Erika Markovičová, nar. 15.11. – 58 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PLZEŇ

V měsíci **říjnu** oslavili narodeniny tito naši členové: pani Alena Wittmannová, nar. 3.10. – 81 let; pan MUDr. Vilém Lederer, nar. 5.10. – 61 let; pani Jaroslava Löwyová, nar. 10.10. – 82 let; pan Ing. Arnošt Oliva, CSc., nar. 15.10. – 76 let; pan Mgr. Michal Foršt, nar. 22.10. – 45 let, a pani Lilly Štěpánová, nar. 29.10. – 91 let. Dodatečně jim přejeme pevné zdraví a vše nejlepší. *Ad mea veesrim šana!*

V měsíci **listopadu** oslaví narodeniny tito naši členové: pani Jana Šeflová, nar. 29.10. – 78 let; pan Petr Broch, nar. 18.11. – 78 let; pani Hana Jančíková, nar. 19.11. – 76 let; pani Věra Uhlová, nar. 21.11. – 55 let; pan Libor Vojtěch, nar. 22.11. – 19 let, a pan Ing. Petr Loužil, nar. 23.11. – 73 let.

Všem oslavencům přejeme vše nejlepší. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

V **listopadu** oslavují: pan Norbert Theo Auerbach, nar. 4.11. – 86 let; pan Koloman Gajan, nar. 7.11. – 90 let; pani Bohumila Havránková, nar. 17.11. – 81 let; pani Marta Choděrová, nar. 7.11. – 84 let; pani Eva Chotovinská, nar. 22.11. – 75 let; pani Ely Jermářová, nar. 19.11. – 87 let; pan Alois Kolář, nar. 17.11. – 85 let; pani Olga Králová, nar. 17.11. – 93 let; pani Štefanie Lorándová, nar. 22.11. – 89 let; pani Zuzana Nadjarová, nar. 10.11. – 84 let; pan Jaromír Němec, nar. 3.11. – 82 let; pani Hana Pavlů, nar. 8.11. – 87 let; pan Ladislav Porjes, nar. 21.11. – 87 let; pan Artur Radvanský, nar. 24.11. – 87 let; pan Arpád Rosenfeld, nar. 17.11. – 81 let; pani Zlata Smutná, nar. 15.11. – 86 let; pan Vilém Karel Solar, nar. 27.11. – 82 let; pani Liselotte Teltscherová, nar. 18.11. – 87 let, a pani Anna Tučková, nar. 27.11. – 85 let. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí

Dne 17. 10. 2008 zemřela ve věku 91 let pani Žofie Czinnerová. Se zesnulou jsme se rozloučili 19. října v obřadní síni Nového židovského hřbitova v Praze 3 – Strašnicích.

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **október** oslávili svoje narodeniny: pani Gizela Goldová, nar. 15.10. – 86 rokov, a pani Lívia Peterová, nar. 12.10 – 79 rokov.

V mesiaci **november** oslavia svoje narodeniny: pani Ági Fránková, nar. 16.11. – 62 rokov, a pán Mgr. Štefan Havaš, nar. 18.11. – 77 rokov. Všetkým oslávencom prajeme dlhý život. *Ad mea veesrim šana.*

ŽNO RIMAVSKÁ SOBOTA

V mesiaci **november** majú sviatok narodenín následovní členovia našej komunity: pani Barbora Nagyová, nar. 1.11. – 66 rokov, a pán MUDr. Július Lukáč, nar. 2.11. – 71 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO TEPLICE

V **listopadu** oslaví narodeniny tito naši členové: pani Jana Urbanová, nar. 10.11. – 71 let, a slečna Lenka Čapková, nar. 4.11. – 30 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

Členkám naší obce, pani Miladě Narvové a pani Christině Krauškopfově, které v měsíci listopadu oslaví své narodeniny, přejeme hodně zdraví a spokojenosti.

BUDAPEŠŤ: ÚTOK NA DIVADLO

Před Roš hašana došlo před budapeštským židovským divadlem k útoku, který je pokládán za nejbrutálnější fyzický atak proti Židům v Maďarsku od pádu komunismu roku 1989. Okolnosti útoku jsou následující: dne 27. září se konala v Sírally, oblíbeném židovském centru v bývalém ghettu, premiéra hry *Gecy*. Režíroval ji Ferenc Sebo a byla uvedena jako provokativní parodie známého národního básnického dramatu z 19. století od Imreho Madacha *Tragédie člověka*. Právě režiséra napadla skupina sedmi maskovaných neonacistů a postříkala ho žiravinou.

Na jaře se v Budapešti událo toto: hádka mezi zákazníkem a prodávčem v židovské čtvrti vyústila v útok Molotovovým koktejlem a hrozbu, že obchod bude zničen. V den plánovaného útoku zahradil ulici dav antišafistů, mezi nimiž byl i maďarský premiér Gyurcsány. Podle prezidenta Federace židovských obcí v Maďarsku Petera Feldmajera jsou oba činy „příznakem stále čtenějších protizidovských rasistických slovních útoků na veřejných shromážděních, v médiích a na internetu“.

BUKUREŠŤ: ZNIČENÝ HŘBITOV

V říjnu vandalové porazili a roztloukli na dvě stě náhrobních kamenů na židovském hřbitově v Bukurešti. Jedná se o obrovskou škodu, která překračuje rámec náhodného vandalského útoku. Vedení bukureštské obce vyzvalo příslušné úřady, aby se případem důkladně zabývaly, představitelé ministerstva vnitra jim to slíbili. Po pádu komunismu zažilo Rumunsko vztup antisemitských článků v nacionalistických novinách. Ty ustoupily poté, co se ve věci začal angažovat sám prezident Ion Iliescu: nechal sestavit mezinárodní komisi, v jejímž čele stál spisovatel Elie Wiesel a jejímž úkolem bylo vypátrat podíl Rumunů na likvidaci místních Židů v době šoa. Výsledkem byla zjištění, že válečná vláda maršála Iona Antoneska měla podíl na smrti asi 380 000 rumunských Židů a 11 000 Romů.

ZA UGANDSKÉ DĚTI

V říjnu pochodovala Jeruzalémem skupina australských, britských, jihoafrických, amerických a německých židovských teenagerů, kteří studují v Izraeli. Chtěli tak upozornit na vážnou situaci dětí na severu Ugandy. Demonstrace byla součástí asi sta podobných akcí po celém světě – kampaň se koná od roku 2005 pod názvem Pochod Gulu; v Jeruzalémě se konala podruhé. Podle nedávné zprávy, kterou vydala OSN, bylo během posledních dvaadvaceti let v Ugandě uneseno na 30 tisíc dětí. Po úno-

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Maimonides na izraelské poštovní známce.

su jsou zneužívány jako dětské vojáci nebo sexuální otroci.

TÓRA NA SYNOVU PAMÁTKU

Spisovatel David Grossman převzal v půli října jednu ze sedmi Tór, jež na památku zahynulých vojáků Cahalu nechat zhotovit americký židovský magnát Ira Rennert. Grossmanův dvacetiletý syn Uri zahynul v posledních hodinách druhé války v Libanonu 14. srpna 2006. Při pietní ceremonii jeho otec dopsal několik posledních písmen svitku, který chce věnovat reformní synagoze v Mevaseret Cion, do které Uri chodil.

Ve válce Izraele proti Hizballáhu zahynulo celkem 163 Izraelců, z toho 119 vojáků.

SPORY O VZPOMÍNKU

Německá města si v listopadu připomínají 70. výročí křišťálové noci. Ke kuriózní situaci došlo ve městě Zhořelci (Görlitz) na samém východě Německa: tamní radní rozhodli, že pietní slavnost v místní opravené synagoze mohou organizovat pouze představitelé protestantské církve, a postavili se proti tomu, aby zdejší nepočetná židovská obec plánovala také vlastní ceremonii. Synagoga je majetkem města, které

ji odkoupilo od dráždanské židovské obce a nechalo ji opravit. Je v ní malá modlitebna, která slouží třicetičlenné židovské obci.

MAIMONIDŮV ŽIVOT A DÍLO

Americké nakladatelství Doubleday vydalo rozsáhlou (640stránkovou) knihu o životě a díle Mošeho Maimonida. Jejím autorem je Joel Kraemer, emeritní profesor z Chicagské univerzity, který velkou měrou čerpal z unikátních autentických materiálů objevených na konci 19. století v genize káhirske synagogy. Bylo tu nalezeno velké množství dokumentů, mimo jiné rukopisy učencových nejvýznamnějších prací: *Mišne Tora*, *Průvodce váhajících* a řada dopisů pro přátele a rodinu. Právě na základě dopisů se Kraemer snažil zachytit Maimonidův soukromý život. Publikace ukazuje velmi složitou strukturu vzájemných vztahů mezi Maimonidem a představiteli islámské společnosti, mj. opatrnost, s jakou musel vážit slova, aby je nebylo možno vykládat jako kritiku islámu.

PAUL V TEL AVIVU

Přes výhrůžky ze strany palestinských extremistů se zářijový koncert Paula McCartneyho v Tel Avivu uskutečnil a dle mediálních ohlasů byl nadmíru úspěšný. Pro 45 tisíc diváků shromážděných v parku Jarakon zazpíval McCartney během dvouhodinového koncertu klasické hity z doby Beatles a pár písní z éry jeho skupiny Wings. Největší ohlas měla píseň „Dejte míru šanci“. Články o koncertu zaplnily izraelské noviny; jeden z textů otištěný pod názvem *Jak židovští byli Beatles* se zabýval teologickou analýzou toho, do jaké míry jsou texty „Brouků“ v souladu s učením Tóry.

(am)

חַדְשׁ יְרוּשָׁלַיִם ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, Telefon / fax 242 487 330, e-mail: roschodes@sefer.cz Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Mediaservis s.r.o., Zákaznické centrum Moravské nám. 12D, 659 51 Brno, tel.: 541 233 232; fax: 541 616 160, e-mail: zakaznickecentrum@mediaservis.cz, reklamace: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 3. 11. 2008. **Cena 15 Kč**